

Liquidambar – Amberboom

SORTIMENTSONDERZOEK

Ing. G.J.J. Bolscher, A.M.M. Vergeer

Liquidambar mag zich verheugen in een nog steeds stijgende populariteit. De redenen zijn duidelijk: de bomen zijn zeer gezond, groeien goed en hebben een grote sierwaarde. Toch zijn er ook nadelen. Zo zijn diverse cultivars windgevoelig. Ook is de sierwaarde, in de vorm van kurklijsten en/of herfstkleuren, niet bij iedere cultivar aanwezig. In de loop der jaren zijn er veel nieuwe cultivars aan het sortiment toegevoegd. Reden genoeg om een sortimentsonderzoek uit te voeren.

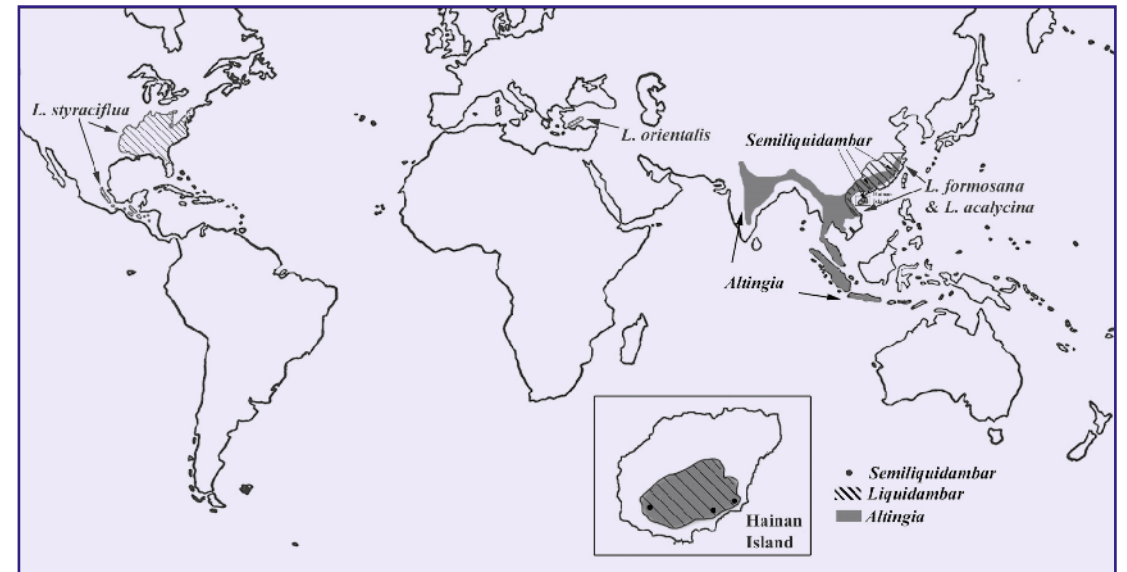
Vanaf 2009 t/m 2016 werd het sortiment beoordeeld. Aanvankelijk gebeurde dit onafhankelijk van elkaar door de keuringscommissie van de KVBC in de Nederlandse Plantencollectie van A.M.M. Vergeer in Boskoop en door de Technische Keuringscommissie (TKC) van Naktuinbouw. Er staat een zeer compleet sortiment, maar de cultivars zijn niet als laan- of straatboom opgekweekt. De observaties die hier werden gedaan hebben vooral betrekking op de kenmerken van de cultivars. Toen de TKC in februari 2013 onder de vleugels van de KVBC kwam gaf dit een extra impuls en werd het onderzoek uitgebreid naar de Noorderbegraafplaats in Hilversum en Boomkwekerij Westerveld in Varsseveld. In Hilversum is weliswaar een kleiner sortiment opgeplant, maar de meeste bomen staan er sinds 2002 en 2003 en waren representatief als laan- of straatboom. Op Boomkwekerij Westerveld staat een groot sortiment jongere bomen, opgeplant op afstand, zodat deze goed kunnen uitgroeien tot laanbomen. Voor een degelijke beoordeling waren

de bomen in Varsseveld helaas nog iets te jong. De keuringscommissie besloot daarom om geen sterrenwaardering toe te kennen, maar slechts te volstaan met aanbevelingen in de vorm van cijfers. Zie verder bij "Cultivarbeschrijvingen"

Altingiaceae

Liquidambar wordt tegenwoordig tot de Altingiaceae gerekend. Voorheen werd het geslacht altijd in de Hamamelidaceae geplaatst. Nieuwe inzichten hebben er echter toe geleid dat enkele geslachten, waaronder *Liquidambar*, werden afgesplitst en in een aparte familie geplaatst. De Altingiaceae zijn dus het meest nauw verwant aan de Hamamelidaceae en in mindere mate aan de Cercidiphyllaceae. De familie bestaat uit slechts drie geslachten: *Altingia*, *Liquidambar* en *Semiliquidambar*.

De circa 10 soorten *Altingia* zijn alle groenblijvende tropische planten, onvoldoende winterhard en niet of nauwelijks in cultuur. Het onbekende geslacht *Semiliquidambar* bestaat uit drie soorten

Verspreidingsgebied Altingiaceae (gebaseerd op Chang (1962), Little (1971), Wood (1972), Boratynska (1984) en Efe (1987); *Liquidambar formosana* and *L. acalycina* hebben dezelfde verspreidingsgebieden in China. [Bron: American Journal of Botany, August 2005 vol. 92 no. 8])

die in Zuidwest-China voorkomen. Volgens sommige taxonomen zijn de drie soorten *Semiliquidambar* natuurlijke hybriden tussen *Altingia* en *Liquidambar*. *Semiliquidambar* is in Europa niet in cultuur. *Liquidambar*, de Amberboom, is het meest bekende geslacht uit deze kleine familie.

Liquidambar is een klein geslacht dat uit slechts vijf soorten bestaat. Vier hiervan zijn in cultuur: *L. acalycina*, *L. formosana*, *L. orientalis* en *L. styraciflua*. De vijfde soort, *L. cerasifolia*, is niet in cultuur. Van de eerste drie genoemde soorten bestaan slechts een paar variëteiten en cultivars. *L. styraciflua* is de meest bekende en belangrijkste soort en telt daarnaast vele cultivars. Alle soorten *Liquidambar* zijn bladverliezend en redelijk tot goed winterhard.

Kenmerken

Liquidambar kunnen struiken (3^e grootte, <6 m) tot grote bomen (1^e grootte, >12 m) tot ruim 40 m hoog zijn. De bast op de stam en takken is aanvankelijk glad maar op oudere leeftijd vaak gegroefd tot diep gegroefd, soms met kurklijsten bezet. Diverse cultivars werden geselecteerd vanwege de aanwezigheid van (soms zware) kurklijsten. Alle *Liquidambar* zijn bladverliezend, hoewel

sommige cultivars bijzonder lang het blad vasthouden in de herfst en in milde klimaten vrijwel bladhoudend zijn. Dit is vooral het geval bij klonen van zuidelijker herkomstgebieden. Soms wordt *Liquidambar* verward met *Acer*, maar in tegenstelling tot de tegenoverstaande bladstand bij *Acer*, heeft *Liquidambar* een verspreide bladstand. De bladeren zijn enkelvoudig, handlobbig met drie tot vijf lobben, soms dubbel gelobd. Het blad is in de regel glanzend donker groen. In de herfst verkleurt het naar geel of lichtoranje tot diep donker purperrood, soms zwartpurper. Op de dunne bladstelen staan kleine bladklieren en kleine steunbladeren, die spoedig afvallen. De bladeren zijn vaak breder dan lang. De bloemen zijn onopvallend, rood, groen of geel van kleur, eenhuizig en eenslachtig. Bloeitijd is april-mei. Er is windbestuiving. De mannelijke bloeiwijze is compact aarvormig en bestaat hoofdzakelijk uit bloemen zonder kelk en kroon met een onbepaald aantal meeldraden. De vrouwelijke bloemen staan in een rond, meestal hangend hoofdje, aan een lange steel, meestal aan de basis van de gemeenschappelijke bloeiwijze. De vrouwelijke bloemen hebben geen kroon. De lange stijl wordt omgeven door een kort kelkvormig omhulsel (staminodiën) Kelkvormig omhulsel en stijl

blijven aanwezig na vruchtzetting en verhouten. De vruchthoofdjes blijven doorgaans tot het voorjaar aan de boom. De afzonderlijke vruchten zijn 2-hokkige doosvruchten, door de lange blijvende stijl, gesnaveld en hierdoor stekelig. Bij rijpheid vallen de hoofdjes uiteen. Het zaad is gevleugeld.

Teelt

De soorten worden gewoonlijk generatief (door zaaien) vermeerderd met als gevolg een grote variatie in kroon- en bladvormen. De cultivars worden vegetatief vermeerderd door enten en stekken. Alle cultivars kunnen worden geënt op *L. styraciflua*, ook de cultivars van de soorten *L. acalycina*, *L. formosana* en *L. orientalis*. Er lijkt bij sommige cultivars sprake te zijn van uitgestelde onverenigbaarheid. Nader onderzoek is nodig om hier een volledig beeld van te krijgen. De laatste jaren geniet stekken dan ook de voorkeur boven veredelen. Vermeerdering door stekken is goedkoper en er lijken geen verschillen te zijn in groei- en herfstverkleuring tussen gestekte en geënte bomen. Uiteraard kan er bij gestekte ook geen wildopslag vanuit de onderstam groeien. Overigens kunnen niet alle cultivars goed worden gestekt. Vanwege de vorstgevoeligheid van de jonge planten in de kwekerijfase worden deze de eerste jaren in de kas doorgekweekt. Doordat de bladeren tot diep in het najaar aanblijven verloopt het proces van afharden wat langzamer. Wintervorst kan dan top- en taksterfte veroorzaken. Bij oudere bomen neemt de winterhardheid snel toe en bijna alle cultivars van *L. styraciflua* zijn dan ook goed tot zeer goed winterhard. Het regeneratievermogen van *Liquidambar* is uitstekend en de bomen reageren goed op sneeuw. *Liquidambar* vormt relatief dikke, vlezige wortels die na het rooien snel indrogen. *Liquidambar* moet daarom altijd met kluit worden verplant.

Habitus

Bij de keuze voor straatbomen wordt vooral gelet op bomen met een recht doorgaande harttak en een niet te brede kroon. Verder moeten ze voldoende winterhard zijn en weinig tot geen last hebben van takbreuk. Als parkboom kunnen naast de eigenschappen voor straatboom, ook bomen gebruikt worden met een veel bredere kroon.

Daarnaast hoeven het natuurlijk niet alleen bomen te zijn maar kunnen struiken, in alle afmetingen, ook goed worden aangeplant in parken. Voor plantsoenen en particuliere tuinen zijn juist de kleinere exemplaren en bol- en treurvormen geschikt.

Gebruikswaarde

De gebruikswaardeaspecten, zoals windgevoeligheid en takbreuk, herfstkleur (aanvang en de mate van kleuring) en vruchtdracht zijn door de commissie specifiek bekeken op meerdere locaties en per onderdeel beoordeeld en gewaardeerd. *L. styraciflua* groeit van nature in moerassige gebieden en regelmatig overstromende uiterwaarden van rivieren. Het is dan ook een prima stadsboom voor plaatsen waar kans bestaat op periodieke wateroverlast. Ook is de boom tolerant voor strooizout. Hoewel de bomen weinig eisen stellen aan de bodem is er een voorkeur voor goed doorwortelbare, licht zure, voedselrijke, vocht houdende bodem. Op gronden met een pH van 7 of meer wordt de opname van ijzer geblokkeerd wat zich uit in bladvergelting tussen de nerven. De soort gedijt minder goed op zware en natte, klei- en leemgronden die de neiging hebben dicht te slempen. Op goed doorwortelbare gronden wordt een oppervlakkig, dicht vertakt wortelgestel ontwikkeld met later enkele diepgaande wortelpennen. Ondanks de oppervlakkige beworteling komt opdrukken van bestrating nauwelijks voor. Alleen als door zwaar verkeer de grond te veel is aangetrild, wordt opdrukken van de bestrating waargenomen.

L. styraciflua is een lighthoutsoort, wat inhoudt dat de boom concurrentie van andere bomen en schaduw van bebouwing minder goed verdraagt. Dit kan leiden tot een mindere kroonontwikkeling.

Van oudsher wordt *Liquidambar* in de (natuur) geneeskunde gebruikt. De door de bomen afgescheiden stof, storax genoemd, kan worden gebruikt als ontsmettingsmiddel en tegen huid-aandoeningen. De aangename geur die deze stof verspreidt, heeft er ook toe geleid dat storax als geurstof wordt gebruikt. Deze geur kan al worden opgemerkt als er een blad van *Liquidambar* wordt gekneusd.

Liquidambar styraciflua, kurklijsten
(FOTO: GF)

Windgevoeligheid en takbreuk

Op windgevoelige plaatsen zoals in de kuststrook, maar ook elders op winderige plaatsen, kan *Liquidambar* last hebben van takbreuk. Oorzaak hiervan is dat het hout wat broser en minder soepel is dan bij veel andere geslachten. Takbreuk werd vaker waargenomen bij de rassen die op te voedzame gronden staan.

Herfstkleur

De herfstkleuren van *Liquidambar* kunnen rond-uit spectaculair zijn. Ze variëren van geel, lichtroze via oranjerood tot diep purper en zwartrood. Vaak met een scala aan kleuren op eenzelfde boom. De aanvang en mate van herfstkleuring verschilt sterk van ras tot ras en van jaar tot jaar. In straten en op pleinen met een groot verschil tussen dag- en nachttemperatuur kan dit een rijk kleurenpallet geven. De standplaats en dan vooral de vochttoestand van de standplaats is sterk van invloed op de herfstverkleuring. Naarmate de bodem vochtiger is, is de verkleuring ook intenser. Verder is de grootte en de dichtheid van de kroon van invloed op de mate van verkleuring.

Gewoonlijk start de herfstverkleuring in de top van de kroon. Bij sommige cultivars blijft het daar ook bij. Die beginnen vaak laat te kleuren en kleuren dan alleen in de top van de boom. Cultivars waarbij de herfstverkleuring vroeg start zijn: 'Oktoberglut' (zeer vroeg), gevolgd door 'Kia', 'Penwood', 'Stared', 'Worby Rose' en 'Worplesdon'. Cultivars die laat tot zeer laat in het najaar bladverkleuring laten zien zijn 'Burgundy', 'Gum Ball' en 'Rotundiloba'.

Bij de cultivars met dik, leerachtig blad zoals 'Celeste', 'Kirsten', 'Paarl' en 'Simone' komt nauwelijks tot geen opvallende herfstverkleuring voor. Hoogstens verkleurt het blad zeer laat naar donkergeel tot bruin, vlak voordat het afvalt.

Vruchtdracht

Ook de mate van vruchtdracht verschilt van cultivar tot cultivar. In de regel is enige vruchtdracht geen bezwaar. Voor bomen in parken, plantsoenen en tuinen kan vruchtdracht een extra sierelement zijn. Langs straten zijn vruchtdragende bomen minder gewenst vanwege de overlast die vruchten kunnen veroorzaken als ze op straat (auto's) vallen.

Ook zijn de scherpe “stekels” hinderlijk voor veegmachines.

Gezondheid

Amberbomen zijn zeer gezonde bomen die niet of nauwelijks te lijden hebben van ziekten of plagen. In ieder geval zijn er in Nederland geen bedreigende aantastingen die bomen ernstig beschadigen of kunnen doden. De prima gezondheid van *Liquidambar* heeft tevens bijgedragen aan de grote populariteit van de bomen.

Toepassingsmogelijkheden

De grote verscheidenheid in soorten en cultivars maakt dat *Liquidambar* uiteenlopende toepassingsmogelijkheden kent, vaak samenhangend met formaat en groeivorm.

Straat- en laanboom

Goed groeiende bomen met een rechte stam, een doorgaande harttak die niet invriest, een niet al te brede kroon die weinig last heeft van takbreuk en/of uitwaaiende takken. Aanbevolen worden onder andere: ‘Andrew Hewson’, ‘Aurora’, ‘Autumn Red’, ‘Black Parking’, ‘Burgundy’, ‘Canton’, ‘Celeste’, ‘Fame4ever’, ‘Kia’, ‘Lane Roberts’, ‘Moonbeam’, ‘Moraine’, ‘Oktoberglut’, ‘Paarl’, ‘Penwood’, ‘Simone’, ‘Slender Silhouette’ en ‘Worplesdon’.

Parkboom

Als parkboom worden een aantal soorten en cultivars met een wat bredere kroon aanbevolen. Naast de bomen die geschikt zijn als straat- en laanboom, kunnen dit ook zijn: *L. formosana* en de variëteit *monticola*, *L. styraciflua* ‘Aurea’, ‘Brotzman’, ‘Kirsten’, ‘Palo Alto’, ‘Parasol’, ‘Pendula’, ‘Silver King’ en ‘Worby Rose’.

Tuin- en plantsoenplant

Voor deze toepassing zijn vooral de kleinere bomen en grote struikvormen geschikt. Aanbevolen worden *L. acalycina*, *L. formosana* en de cultivar ‘Ellen’ en *L. orientalis* en de cultivar ‘Ivy Hatch’. Daarnaast worden een aantal cultivars van *L. styraciflua* aanbevolen: ‘Aurea’, ‘Autumn Red’, ‘Fame4ever’, ‘Oktoberglut’, ‘Palo Alto’, ‘Penwood’, ‘Rotundiloba’, ‘Shock’s Gold’, ‘Silver King’, ‘Slender Silhouette’ en ‘Stared’.

Vervolgens zijn er ook een aantal lager beoordeelde cultivars eveneens geschikt als tuin- en plantsoenplant. Hierbij wordt opgemerkt dat voor de volledigheid ook cultivars die niet uitgebreid worden beschreven in dit artikel, in deze opsomming zijn opgenomen. Deze worden:

- **Cultivars met dik leerachtig blad.** Deze groeien vaak smal piramidaal of zuilvormig en scoren beduidend minder met herfstkleuren. Voorbeelden hiervan zijn: *L. styraciflua* ‘Celeste’, ‘Fastigiata’, ‘Kirsten’, ‘Lynn’, ‘Nina’, ‘Oakville Highlight’, ‘Paarl’ en ‘Simone’
- **Planten met bonte bladeren.** Er zijn zowel cultivars met geelbonte als witbonte bladeren, bijvoorbeeld: *L. styraciflua* ‘Clydesform’ (EMERALD SENTINEL), ‘Frosty’, ‘Golden Treasure’, ‘Gotrev’, ‘Silver King’, ‘White Star’ en de verschillende klonen die tot de Variegata Group worden gerekend.
- **Planten met bijzondere groeivormen.** In deze categorie vallen de bol-, struik- en treurvormige cultivars zoals van *L. orientalis* ‘Ann Spencer’ en ‘Ivy Hatch’ en van *L. styraciflua* de cultivars ‘Autumn Color Globe’, ‘Gum Ball’, ‘Mini Globe’, ‘Oconee’, ‘Parasol’ en ‘Pendula’.

Soorten

Zoals aangegeven zijn er vijf soorten. Van één soort, *L. formosana*, wordt een variëteit onderscheiden: *L. formosana* var. *monticola*. De verschillen tussen *L. acalycina* en *L. formosana* zijn niet altijd duidelijk waarneembaar. De twee soorten *L. orientalis* en *L. styraciflua* zijn gemakkelijk te onderscheiden. De vijfde soort, *L. cerasifolia*, is niet in cultuur.

L. acalycina H.T. Chang

NEDERLANDSE NAAM: Chinese amberboom
HABITUS: middelgrote, opgaande boom van de 2^e grootte (6-12 m) met een tamelijk open, omgekeerd eivormige tot vaasvormige kroon. In het natuurlijk verspreidingsgebied tot 25 m hoog.
BAST EN TAKKEN: takken en twijgen breed uitstaand, kaal en zonder kurklijsten. Gladde stam met grijsgroene bast.

OVERZICHT VAN DE WIJZIGINGEN VAN CIMICIFUGA NAAR ACTAEA

	<i>L. acalycina</i>	<i>L. formosana</i>	<i>L. orientalis</i>	<i>L. styraciflua</i>
Stam	vergaffelend	vergaffelend, met kurklijsten	niet doorgaand	doorgaand in de top
Schorskleur	jong: beige, onbehaard; oud: grijsbruin	jong: crèmekleurig, behaard; oud: grijs	jong: oranjebruin; oud: bruin	jong: grijs-crème; oud: donkergrijs
Gesteltakken	opgaand	opgaand tot gespreid	opgaand	afstaand opgericht
Taklengte	tamelijk kort	tamelijk kort	gemiddeld	vrij lang
Knoppen	glimmend, ovaal, lichtbruin	dof, slank, ovaal	glimmend, dik, toegespitst	glimmend, slank, ovaal
Bladsteel	3(8)-8(12) cm, behaard	4-6 cm, donkerrood	4-5 cm, groen	10-15 cm, rood getint
Bladschijf	12-18 cm, onbehaard, geen steunblaadjes	9-12 cm, breed ovaal, behaard	6-12 cm, ovaalrond	10-20 cm, driehoekig tot rond
Aantal lobben	3-lobbig	3-5-lobbig, soms dubbel gelobd	5-lobbig, dubbel gelobd	5- tot 7-lobbig, soms dubbel gelobd
Herfstkleur	geelbruin tot oranjerood	wijnrood	oranje tot rood	variabel
Vruchten	met (17)24-26(43) doosvruchten, verhoude stijlen steeds in paren, naar elkaar gebogen; duidelijk spitse kelktanden	met (15)32-26(37) doosvruchten, verhoude stijlen recht; kelktanden erg kort, schubachtig of afwezig	met 33-48 doosvruchten, verhoude stijlen recht; kelktanden kort, schubachtig	met 34-40 doosvruchten, verhoude stijlen recht; kelktanden kort

KNOPPEN: eindknop eivormig, middelgroot.

Zijknoppen spits eivormig en afstaand.

BLAD: middelgroot, handspletig gelobd tot op 1/4 tot maximaal de helft van de bladschijf, 3-lobbig met een gezaagde bladrand. De bladeren hebben geen steunblaadjes aan de basis van de bladsteel. Loopt in het voorjaar roodbruin uit, kleurt in de zomer dof donkergroen en heeft rode bladstelen en hoofdnerf. De onderzijde van het blad is niet tot nauwelijks behaard.

BLOEI: onopvallend, geelgroen, april-mei.

VRUCHT: samengestelde doosvruchten, verhoude stijlen steeds in paren en naar elkaar gebogen, duidelijk spitse kelktanden. Vruchten afstaand tot opstaand.

HERFSTKLEUR: laat; geelbruin tot oranjerood.

WINTERHARDHEID: matig winterhard.

TAKBREUK: windgevoelig, takbreuk komt voor.

TOEPASSING: als parkboom in de luwte en op beschutte plaatsen of als sierheester voor particuliere tuinen.

L. formosana
(FOTO: GF)

Deze, van oorsprong uit Zuid-China afkomstige boom, werd pas in 1959 voor het eerst beschreven. In 1980 werd tijdens een Chinees-Amerikaanse expeditie zaad verzameld in West Hubei, in dezelfde regio waar ook *Metasequoia glyptostroboides* groeit. Hieruit ontstane planten werden door het Arnold Arboretum, Boston, Massachusetts, Verenigde Staten, in cultuur verspreid. De boom valt in het voorjaar bij het ontluiken van het blad op door de bordeauxrode bladkleur. Het vrij grote blad is in de zomer donkergroen en kleurt pas laat in de herfst naar oranjerood. Deze soort is in de opplant matig winterhard gebleken; na invriezen van de harttak werd het min of meer een struikvorm. In de winter van 2011-2012 is ernstige vorstschade waargenomen. Volgens de Hillier Manual of Trees and Shrubs (2014) zou *L. acalycina* beter winterhard zijn dan *L. formosana*.

***L. formosana* Hance**

NEDERLANDSE NAAM: Taiwanese amberboom
HABITUS: in het natuurlijk verspreidingsgebied een boom van de 1^e grootte (>12 m) die soms 30-40 m hoog wordt. Vormt een stevige, rechte,

maar niet tot in de top doorgaande harttak. De takstand is opgaand tot horizontaal afstaand. De kroon is breed kegelvormig en tamelijk compact door de dichte vertakking.
BAST EN TAKKEN: jonge twijgen olijfgroen, later iets roodpaars gekleurd, donzig behaard, vaak met dunne kurklijsten en met ronde, opvallende lenticellen bezet. Oudere takken soms met kurklijsten. De bast is aanvankelijk glad maar wordt op volwassen leeftijd gegroefd.
KNOPPEN: de eindknop is groot, spits eivormig, meestal met een nevenknop. Knoppen zijn glimmend groenig bruinrood. Zijknoppen afstaand.
BLAD: relatief klein, handspletig tot op de helft van de bladschijf, 3-lobbig, soms dubbel gelobd en lang gepunt; het blad is breder dan lang; bij het uitlopen brons-purper getint, later matglanzend tot dof lichtgroen van kleur met een fijn gezaagde bladrand. De bladeren hebben steeds twee steunblaadjes aan de basis van de bladsteel. De onderzijde van het blad en de bladsteel zijn zacht behaard. De bladsteel is groen, sterk roodachtig getint aan de zonzijde. Het blad blijft in het najaar lang aan de boom hangen.

BLOEI: onopvallend, geelgroen, april-mei.
VRUCHT: samengestelde doosvruchten, verhoude stijlen recht, kelktanden kort, schubachtig tot vrijwel afwezig. Vruchten afstaand tot opstaand aan lange stelen.
HERFSTKLEUR: midden tot laat; donkerrood tot purper, blijft in najaar lang aan de boom hangen.

Deze, uit Zuidelijk China, Taiwan, Zuid-Korea, Laos en Vietnam afkomstige boom werd in 1884 in Kew Gardens, Londen, Verenigd Koninkrijk, geïntroduceerd. De soort bleek erg vorst- en windgevoelig te zijn en is daarom als soort niet meer in cultuur. Bomen die in ons land onder de naam *L. formosana* worden gekweekt behoren vaak tot de Monticola Group. Planten van deze groep zijn beter bekend als *L. formosana* var. *monticola*, een in Zuid-China voorkomende variëteit. De typebeschrijving van deze variëteit werd in 1913 door E.H. Wilson gemaakt. Echter, deze was gebaseerd op drie exemplaren en niet op één, waardoor deze beschrijving niet geldig blijkt. Tegenwoordig is algemeen aanvaard dat het hier niet om een variëteit gaat, maar dat de verschillen met de

typische *L. formosana* binnen de natuurlijke variatie vallen. Omdat de klonen van *L. formosana* die in de kwekerijen als var. *monticola* worden gekweekt duidelijk (positief) afwijken van de typische *L. formosana*, is er behoefte om deze bomen afzonderlijk aan te kunnen duiden. Daarom is er hier voor gekozen om, in navolging van diverse andere werken (o.a. Hilliers Manual of Trees and Shrubs, 2014), deze bomen aan te duiden als *L. formosana* Monticola Group.

***L. orientalis* Mill.**

NEDERLANDSE NAAM: Turkse amberboom
HABITUS: in cultuur een boom van de 2^e grootte (6-12 m) of 3^e grootte (>6 m) meestal uitgroeiend tot een forse struik of kleine, bossige boom, met een compacte, eivormige kroon. De takken en twijgen zijn horizontaal afstaand.
BAST EN TAKKEN: twijgen geelgroen, aan de zonzijde donkerrood gekleurd en met een forse eindknop. Op latere leeftijd vormen zich soms enkele kurklijsten op de takken. De bast is aanvankelijk glad en oranjebruin maar krijgt later een ruwe, gespletten, grijze schors.

KNOPPEN: spits eivormige bladknoppen, aanvankelijk glanzend groen, later roodbruin; zijknoppen afstaand zonder knopkussen.

BLAD: handspletig tot handdelig en vrijwel altijd 5 lobbig, dubbel gelobd. De onderste lobben staan steeds haaks op de hoofdnerf. De bladschijf is relatief klein, ± 8 cm en nagenoeg even lang als breed. Het loopt bronsgroen uit en kleurt later meer dof groen. Bladrand getand, bladonderzijde onbehaard, zelfs iets glimmend. De bladsteel is ± 4 cm lang, groen met een iets roodachtige tint aan de zonzijde.

BLOEI: onopvallend, geelgroen, april-mei, tegelijk met het uitlopen van het blad.

VRUCHT: stekelige doosvruchten, ± 2,5 cm groot, bruin. De vruchten hangen aan lange dunne stelen en blijven tot ver in de winter aan de boom.

HERFSTKLEUR: midden tot laat, eerst geeloranje, later meer donkerrood.

WINTERHARDHEID: als jonge plant vorstgevoelig, wat afsterven van de harttak en zijtakken tot gevolg kan hebben

TAKBREUK: niet waargenomen

TOEPASSING: park-, plantsoen- en tuinboom

L. orientalis
(FOTO: RH)

Deze uit Turkije en Klein-Azië afkomstige struikachtige boom werd omstreeks 1750 in cultuur geïntroduceerd. Het tamelijk kleine blad loopt in het voorjaar bronsgroen uit maar vertoont in het najaar geen overweldigende herfstkleur. Hoewel het in cultuur een kleine, soms wat struikachtig groeiende boom is, groeit *L. orientalis* in de natuur uit tot een boom van de 1^e grootte tot circa 30 m hoogte met een dichte eivormige kroon.

L. styraciflua

NEDERLANDSE NAAM: Amberboom
HABITUS: boom van de 1^e grootte (>12 m) die in de natuur 25-45m hoog kan worden. In cultuur gewoonlijk minder hoog. De stam is meestal recht doorgaand. Kroon variabel, aanvankelijk min of meer smal kegelvormig, later eivormig.
BAST EN TAKKEN: 1-jarige twijgen groen, rond met uitstekende lenticellen, glad tot wollig behaard. 2-jarige en oudere takken zijn bruingrijs en al dan niet bezet met kurklijsten. De gesteltakken zijn schuin opgaand, de lager geplaatste oudere takken meer afstaand met opgerichte takeinden en bezitten veelal decoratieve, dikke, grijze kurklijsten.

L. formosana 'Ellen'
(FOTO: RH)

L. formosana Monticola Group
(FOTO: GF)

L. formosana Monticola Group
(FOTO: RH)

L. orientalis
(FOTO: RH)

Bast grijs, latere ruw en diep gegroefd met dikke schorsribbels.

KNOP: eindknop spits eivormig, 6-10 mm, kaal met bruin gerande groene knopschubben. De zijknoppen zijn klein, slechts enkele millimeters groot.

BLAD: lang gesteeld, handvormig gespleten of -gedeeld met 5-7 lobben, soms dubbel gelobd. Bladrand fijn gezaagd tot gekarteld. Bovenzijde glanzend groen, onderzijde dof groen met aan de basis van de hoofdnerven haarborsteltjes. De grootte varieert van 8-16 cm lang en 10-20 cm breed. Bij stukwrijven van het blad verspreidt zich een aromatisch geur.

BLOEI: onopvallend, geelgroen, april-mei.

VRUCHT: aanvankelijk groene maar later bruine, harde doosvruchten met ronde, stekelig gehoornde hoofdjes, enigszins lijkend op de vruchten van *Platanus*, ± 2-3cm groot.

De vruchten blijven tot na de winter aan de boom en kunnen zelfs tot meer dan een jaar lang aan de boom blijven.

HERFSTKLEUR: zeer variabel, afhankelijk van erfelijke aanleg, klimatologische- en omgevingsomstandigheden. Op nattere standplaatsen is de herfstkleuring vaak intensiever.

WINTERHARDHEID: goed tot zeer goed vorstbestendig; kan op jonge leeftijd enige schade oplopen tijdens strenge vorst.

TAKBREUK: variabel, kan windgevoelig zijn.

De combinatie van groot blad, verzwaard door regen, kan leiden tot takbreuk

TOEPASSING: straat-, park- en plantsoenboom

Deze uit het Oosten en Zuidoosten van de Verenigde Staten afkomstige soort is de meest bekende soort. Werd waarschijnlijk in de eerste helft van de 17^e eeuw door John Tradescant (1608-1662) naar Europa gestuurd. Vrijwel zeker is dat *L. styraciflua* in 1683 werd gekweekt door Henry Compton, bisschop van Londen.

Cultivarbeschrijvingen

Van de diverse *Liquidambar* soorten zijn talloze cultivars op de markt. De meeste behoren tot *L. styraciflua*, hoewel er ook een handvol cultivars van de andere soorten is. Zoals in de inleiding al vermeld wordt er een aanbeveling gedaan in de vorm van cijfers, maar is besloten om geen waardesterren toe te kennen. *L. styraciflua* 'Worplesdon' scoorde het hoogste met 7,9 punten, gevolgd door 'Slender Silhouette' en 'Palo Alto', beide met 7,8 en 'Kirsten' met 7,7 punten.

Als minste werden beoordeeld: *L. styraciflua* 'Pendula' met 5,1 punten, 'Autumn Color Globe' met 5,2 en 'Shock's Gold' met 5,4 punten. Daarnaast kregen de soorten *L. acalycina* 4,3 punten en *L. orientalis* 5,0 punten. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de exemplaren van de soorten in feite klonen zijn en dat dit oordeel niet kan gelden voor alle exemplaren van deze soorten. Alle cijfers staan vermeld in de tabel op pagina 70.

L. acalycina 'Burgundy Flush'

Stond alleen in de opplant in Boskoop en werd daar door de keuringscommissie iets beter gewaardeerd dan de soort. De bladeren van 'Burgundy

Flush' lopen donker purperkleurig uit in het voorjaar en behouden deze kleur langer in de zomer dan andere vertegenwoordigers van de soort. Er is nog onvoldoende over deze cultivar bekend om volledig te beschrijven.

L. formosana 'Ellen'

(Plantentuin Esveld, Boskoop, circa 2004)

Qua groeivorm vergelijkbaar met *L. formosana* maar heeft een stevige, rechte, niet tot in de top doorgaande harttak. De kroon is breed kegelvormig en tamelijk compact door de dichte vertakking. De bast is aanvankelijk glad maar wordt op volwassen leeftijd gegroefd. Het jonge schot is wijnrood, duidelijk roder dan bij de soort en de twijgen zijn fijn behaard. De oudere takken zijn kaal en hebben geen kurklijsten. Het blad is handdelig, 3-5 lobbig met een getande bladrand en rode nerven en een rode bladsteel. De onderzijde is dicht donzig behaard. Deze cultivar valt ook op door zijn fraaie herfstkleur die niet al te laat begint en lang tot zeer lang voortduurt. Het blad kleurt eerst donker, diep paarsrood en later opvallend vlammen rood. Het blad blijft tot december-januari aan de boom. 'Ellen' geeft maar weinig vruchten, na circa 10 jaar is een enkel vruchtje te zien. De boom is voldoende winterhard maar wel windgevoelig; takbreuk komt voor tot en met het uitwaaien van de gehele harttak. Toepasbaar als tuin- en parkboom.

L. formosana Monticola Group

In tegenstelling tot de typische *L. formosana* zijn de bladeren en bladstelen bij bomen uit de Monticola Group steeds onbehaard. De bladeren zijn steeds 3-lobbig en meer convex (bol) en de bladsteel is over het algemeen iets langer. Deze kenmerken zijn duidelijker bij jonge bomen. In oudere bomen zijn de verschillen minder duidelijk.

Volwassen bomen uit deze groep die voorheen als *L. formosana* var. *monticola* bekend waren, zijn in West-Europa beter winterhard dan *L. formosana*. Als jonge boom is hij wel vorstgevoelig en heeft dan tijdens strenge winters enige bescherming nodig. Ook zijn ze duidelijk minder windgevoelig. Heeft een fraai silhouet en kleurt in de herfst mooi geeloranje. Zie ook bij *L. formosana*.

L. orientalis 'Ann Spencer'

(Don Howse, Porterhowse Nursery, Sandy, Oregon, Verenigde Staten, ±1999)

Traag groeiende kleine boom. Twijgen donkerbruin, met kurk bezet. Loopt in het voorjaar met donkerrood blad uit, dat in de zomer donkergroen kleurt. Al vroeg in de herfst kleurt het blad via donkerpurper naar purperzwart. Het blijft tot de vroege winter aan de boom. De blaadjes zijn kleiner dan bij de soort en steeds dubbel gelobd. De onderste bladlobben zijn steeds naar beneden (richting twijg) gericht. Werd genoemd naar de vrouw die de plant vond. Goede boom voor toepassing in kleinere tuinen.

L. styraciflua 'Andrew Hewson'
(FOTO: RH)

***L. orientalis* 'Ivy Hatch'**

(Maurice Foster, Ivy Hatch, Sevenoaks, Verenigd Koninkrijk)

Flinke struik tot kleine boom van de 3^e grootte (<6 m) met een brede, open eivormige kroon. De kroon wordt breder dan gewoonlijk bij de soort het geval is. De takken en bast zijn dicht met kurklijsten bezet. Het blad is handdelig, 5-lobbig en dubbel gelobd en nagenoeg even lang als breed. De toppen van de bladlobben zijn afgerond en de bladrand is gekarteld. Het blad is relatief klein. De herfstkleur is geel tot donker geeloranje. Tot nu toe zijn er nauwelijks vruchten in deze cultivar waargenomen. Deze cultivar is, net als de soort, vooral op jonge leeftijd wat vorstgevoelig. Toch is de winterhardheid beter dan bij de soort. Takbreuk is tot op heden niet waargenomen, maar dit heeft wellicht ook te maken met het formaat van de cultivar. Vanwege ditzelfde formaat is de boom ook vooral geschikt voor speciale doeleinden en in kleine(re) tuinen.

***L. styraciflua* 'Andrew Hewson'**

(voor 1990)

Syn.: 'Andrew Henson'

Vormt gemakkelijk een forse boom van de 1^e grootte die tot meer dan 25 (30) m hoog kan worden. Heeft een forse, rechte, doorgaande stam en een smal kegelvormige kroon die later, door de meer afstaande takken, breed eivormig wordt. De oudere takken zijn soms met dikke kurklijsten bezet. Het blad is middelgroot, diep ingesnedden, handdelig, soms min of meer dubbel gelobd, 5-lobbig en glanzend donkergroen met een gekartelde bladrand. Begint tamelijk vroeg te verkleuren van geeloranje tot purperrood. Geeft over het algemeen weinig vruchten. 'Andrew Hewson' is enigszins windgevoelig; takbreuk komt soms voor. Ondanks deze kans op takbreuk is het toch een fraaie straatboom voor de wat bredere straten en lanen.

Op latere leeftijd kan deze cultivar, aangeplant als straatboom, mogelijk iets te breed worden. Karakteristiek zijn de recht doorgaande stam, de kegelvormige kroon met dikke kurklijsten op de oudere takken en de fraaie, dieprode herfstkleuren.

***L. styraciflua* 'Aurea': *L. styraciflua* Variegata Group**

***L. styraciflua* 'Aurora'**

Vormt, ondanks de wat trage groei, uiteindelijk een tamelijk grote boom van de 1^e grootte die 15-18 m hoog kan worden. Heeft een tot in de top recht doorgaande, gegroefde stam en een eivormige kroon tot 6 m breed. De takstand is eerst schuin opgaand, later meer gespreid. De takken hebben weinig kurklijsten. Het middelgrote blad is handdelig, 5-lobbig, veelal min of meer dubbel gelobd. De onderste lobben zijn steeds naar beneden gericht. De bladschijf is heldergroen van kleur en heeft een gezaagde bladrand. Zowel de bladsteel als de nerven zijn lichtgroen. De herfstkleur begint al vroeg in het seizoen en kleurt via geel naar donkerrood. Het blad blijft opvallend lang aan de boom. Tot op heden zijn weinig vruchten waargenomen. 'Aurora' is niet windgevoelig en is daarmee een goede straatboom die ook geschikt is voor toepassing in tegelverharding. Boomkwekerijen Alphons van der Bom, Ouden-

bosch bracht in 1977 een geelbonte boom onder de naam 'Aurora' op de markt. Echter, de bomen die nu als 'Aurora' gekweekt en toegepast worden zijn groenbladig. Waarschijnlijk heeft Van der Bom uit de Verenigde Staten 'Aurea' geïmporteerd en zijn deze door een schrijffout als 'Aurora' verspreid. Of de groenbladige bomen die nu als 'Aurora' beschreven en beoordeeld zijn, zijn ontstaan als terugloop in de bonte bomen, of dat deze een andere herkomst hebben, is niet duidelijk. In ieder geval is het een prachtige straat- en laanboom die ondergewaardeerd is en helaas te weinig wordt aangeplant.

***L. styraciflua* 'Autumn Color Globe'**

Kleine, traag groeiende boom van de 3^e grootte met een open, breed ovale tot bolvormige kroon. Deze cultivar moet bij voorkeur op een (hoog) stam worden veredeld. Indien laag veredeld vormt 'Autumn Color Globe' een breed ovale struik. De takken bezitten weinig kurklijsten. Het relatief kleine blad is handdelig, 3- tot 5-lobbig, soms iets dubbel gelobd. Het is donkergroen en heeft een gezaagde bladrand. De herfstkleur is geeloranje, soms gedeeltelijk fel rood tot purperrood. Tot op heden zijn er geen vruchten waargenomen. Ondanks de lichte gevoeligheid voor takbreuk is het een kleine decoratieve boom die met een bolvormige kroon en fraaie herfstkleuren, vooral geschikt voor speciale doeleinden en als sierboom in wat kleinere tuinen.

***L. styraciflua* 'Autumn Red'**

(M.A. de Groot, Hazerswoude, 2002)

Kleine boom van de 2^e grootte die vooral op jonge leeftijd een forse groeiëracht heeft. Vormt een open eivormige kroon met een vrij steile takinplant in de top. Onder in de kroon is de takstand meer uitstaand. De takken hebben zeer veel kurklijsten. Het relatief kleine blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en glanzend heldergroen. Het heeft een gekartelde bladrand. De bovenzijde van de bladschijf is iets gebobbeld. De herfstkleur is wijnrood, doorkleurend naar donker- tot zeer donker purperrood. Tot op heden zijn nog geen vruchten waargenomen.

Deze fraaie, tamelijk kleine plantsoen- en tuinboom, ook geschikt voor toepassing in particuliere

L. styraciflua 'Aurora'
(FOTO: RH)

tuinen, valt op door zijn rijke kurkvorming op de takken en de fraaie herfstkleuren. Wel is de boom windgevoelig, takbreuk is geconstateerd.

***L. styraciflua* 'Black Parking'**

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2010)

Fors groeiende, grote boom van de 1^e grootte met een kegelvormige kroon op een recht doorgaande, gegroefde stam. De takken zijn met enkele kurklijsten bezet, vaak al op de eenjarige twijgen. Het relatief kleine blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en heeft een gezaagde bladrand. Het is donkergroen van kleur met rood getinte nerven en een rode bladsteel. De herfstkleur begint oranje-rood en kleurt door naar zeer donkerrood. Tot op heden is nog geen vruchtdracht waargenomen. 'Black Parking' is een fraaie, straat-, laan- en parkboom met duidelijke kurklijsten, mooi donkergroen blad en rode bladstelen én met al tamelijk vroeg in het najaar schitterende herfstkleuren. De boom is niet windgevoelig en daardoor geschikt voor bredere toepassing in de openbare ruimte. Werd geselecteerd in de beplanting langs de parkeerplaats van Bomencentrum Nederland, Baarn.

L. styraciflua 'Black Parking'
(FOTO: RH)

***L. styraciflua* 'Brotzman'**

(Brotzman's Nursery, Inc., Madison, Ohio, Verenigde Staten, 1993)

Grote boom van de 1^e grootte die tot circa 18 m hoog kan worden. Heeft een compacte, breed ovale tot kegelvormige kroon, die circa 12 m breed wordt. De eenjarige twijgen vertonen soms al iets lichtbruine kurkvorming. Op de oudere takken komen veel dikke, grijze kurklijsten voor met in de winter dikke, gezwollen, groenbruine bladknoppen. De bast is uiteindelijk gegroefd. Het blad is handdelig, 5-lobbig, dubbel gelobd en met een gekartelde bladrand. De bladschijf is groot, grof en iets concaaf (hol) met een ietwat opstaande bladrand. Het blad is glanzend groen van kleur en kleurt geel en oranje tot purperrood in de herfst. Deze parkboom valt op door zijn sterke groei en zijn compacte, brede kroon van, met dikke kurklijsten bezette takken. Opvallend zijn de dikke knoppen, het grote, glanzend donkergroene blad en de schitterende herfstkleuren. Hoewel de boom niet windgevoelig is, is deze toch iets minder geschikt voor toepassing als laan- of straatboom vanwege de brede kroon en de redelijke vruchtbaarheid.

Deze cultivar werd oorspronkelijk onder verschillende werknamen verspreid; 'Brotzman', 'Brotzman's Corky' en 'Brotzman #2'. In Europa worden ook de foute spellingsvarianten 'Brodsman' en 'Brodsman' gebruikt. Na overleg met Tim Brotzman (pers. comm.) werd besloten 'Brotzman' als juiste cultivarnaam aan te houden.

***L. styraciflua* 'Burgundy'**

(Maunsell Van Rensselaer, Saratoga Horticultural Foundation, Saratoga, California, Verenigde Staten, 1962)

Matig groeiende, middelgrote boom van de 2^e grootte die 8-10 m hoog wordt. Vormt een rechte, doorgaande en gegroefde, grijze stam. De ovale kroon kan op latere leeftijd tot 6 m breed worden. De takken bezitten aanvankelijk weinig kurk, op de jonge twijgen al helemaal niet. Op de oudere takken worden grijze kurklijsten gevormd. Het blad is handspletig gelobd, 3- tot 5-lobbig en heeft een onregelmatig gezaagde tot getande bladrand. Het loopt bronsgroen uit maar kleurt later matglanzend donkergroen met gele nerven. Pas laat tot zeer laat in de herfst begint het te verkleuren. De boom houdt in de herfst lang blad vast, maar de donkerrode herfstkleur is niet overweldigend. Vormt slechts weinig vruchten. Hoewel 'Burgundy', net zoals de andere cultivars van *L. styraciflua*, goed winterhard is, loopt het blad van deze cultivar in het voorjaar vroeg uit. Hierdoor bestaat er kans op enige schade door late nachtvorst. 'Burgundy' is een mooi gevormde straat- en parkboom met tamelijk horizontaal afstaande takken die aanvankelijk weinig kurklijsten heeft, maar waarop zich op latere leeftijd dikke kurklijsten vormen. De donkerrode herfstkleur is niet overweldigend en begint over het algemeen te laat. Ook is de boom enigszins windgevoelig, takbreuk komt soms voor.

***L. styraciflua* 'Canton'**

(G. Schalk, Lienden, ±2000)

Grote boom (1^e grootte) die 18-20 m hoog kan worden, met een rechte, tot in de top doorgaande harttak. Bast grijs, glad tot licht gegroefd en gedeeltelijk met kurk bezet. De kroon is smal kegelvormig. De takken zijn bezet met veel tot

L. styraciflua 'Canton'
(FOTO: RH)

zeer veel kurklijsten, ook al op het eenjarige hout. Het middelgrote blad is handdelig, 5-lobbig en dubbel gelobd, met een gezaagde bladrand. Het is heldergroen en kleurt via oranje naar purperbruin. Geeft weinig vruchten. Fraaie en goed bruikbare straat-, laan- en parkboom die zich kenmerkt door een forse, recht doorgaande stam en harttak, een compacte, smal kegelvormige kroon en schitterende herfstkleuren. Bijkomend voordeel is dat 'Canton' niet windgevoelig is en er dus geen takbreuk optreedt. Werd in het Cantonspark in Baarn geselecteerd.

***L. styraciflua* 'Celeste'**

(Pieter Zwijnenburg jr., Boskoop, 1983)

Stijl opgaand groeiende boom van de 2^e grootte met een bossige groeiwijze die resulteert in een dichte, breed kegelvormige kroon en een recht doorgaande, grijze stam. De donker groenbruine jonge twijgen zijn al met kurklijsten bezet. Ook de takken hebben veel kurklijsten. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig, soms iets dubbel gelobd en met een getande bladrand. De bladschijf is opvallend groot, dik en leerachtig. Het is helder

L. styraciflua 'Fame4ever'
(FOTO: RH)

glanzend groen met een tamelijk lange, lichtgroene bladsteel. Binnenin de compacte kroon is het blad kleiner en minder leerachtig. De bladeren verkleuren nauwelijks in de herfst. Ook zijn er tot op heden geen vruchten waargenomen. 'Celeste' werd geselecteerd uit hetzelfde zaaisel als 'Kirsten'. Deze laan-, park- en tuinboom heeft een fraaie, recht doorgaande stam maar is soms ook meerstammig. De kroon is duidelijk breder dan bij 'Kirsten', waardoor 'Celeste' minder geschikt is als straatboom. Kenmerkend is het dikke, leerachtige blad, dat geen opvallende herfstverkleuring vertoont. 'Celeste' is niet windgevoelig, er is geen takbreuk waargenomen. Vooral goed toepasbaar in grotere tuinen, parken en brede lanen.

***L. styraciflua* 'Fame4ever'**

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2001)

Boom van de 1^e grootte met een opgaande maar compacte, kegelvormige kroon op een rechte, gladde, grijze stam. De takstand is opgaand tot afstaand en de takken zijn met kurklijsten bezet. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig met zeer diep ingesneden lobben, groot, breed en met een

L. styraciflua 'Gum Ball'
(FOTO: GF)

L. styraciflua 'Kia'
(FOTO: AV)

L. styraciflua 'Kia'
(FOTO: AV)

L. styraciflua 'Kirsten'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Lane Roberts'
(FOTO: RH)

getande tot gekartelde bladrand. Het is donker-groen van kleur en kleurt in de herfst vlammeend rood tot wijnrood en tamelijk donkerrood. Tot op heden is nog geen vruchtendracht waargenomen. Dit is een mooie straat-, laan- en parkboom met aanvankelijk een zuilvormige, later meer compact kegelvormige kroon. De boom is niet windgevoelig, er is geen takbreuk waargenomen. Werd door de winner geselecteerd op de Roemer te Hazerswoude-dorp waar de boom als zaailing was aangeplant. In eerste instantie werd de cultivar verspreid onder de werknaam Roemer 4. Een verbastering van de straatnaam Roemer tot roem, vervolgens vertaald naar het Engelse fame, met daaraan toegevoegd de locatie (het was de vierde boom, geteld vanuit de richting Hazerswoude-Dorp), leidde tot het fonetisch fraai klinkende 'Fame4ever'.

L. styraciflua 'Gum Ball'

(Hiram B. Stubblefield, Forest Nursery Co., McMinnville, Tennessee, Verenigde Staten, 1965) Deze langzaam groeiende, kleine boom van de 3^e grootte heeft een bolvormige tot afgeplat bolvormige kroon. De takken en twijgen zijn niet tot nauwelijks met kurklijsten bezet. Het blad is diep handdelig gelobd, 5-lobbig en soms dubbel gelobd en heeft een gekartelde bladrand. Het loopt bronsgroen uit en kleurt later matglanzend donkergroen. De onderzijde is lichter groen en lichtbehaard langs de nerven. In de nerfoksels en in de aanzet van de bladlobben bevinden zich borstelharen. Het blad is niet groot, 8-15 cm breed en 6-13 cm lang. Het begint laat tot zeer laat in het

seizoen te verkleuren. Gelijktijdig zijn groene, gele en oranje gekleurde bladeren aanwezig. Tot op heden zijn nog geen vruchten waargenomen. Wordt als kleine boom meestal op (hoog)stam veredeld, en is dan geschikt voor speciale toepassingen in plantsoenen, parken en tuinen. 'Gum Ball' is niet windgevoelig, er is geen takbreuk waargenomen.

L. styraciflua 'Kia'

(Canberra, Australië, 1968)

Grote, snelgroeiende boom van de 1^e grootte met een smal eivormige kroon op een rechte, goed doorgaande, gegroefde stam. De takken bezitten weinig kurklijsten. Ze groeien aanvankelijk steil opgaand maar zakken op den duur onderin de kroon meer uit tot afstaand. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en tamelijk groot tot groot met een gekartelde bladrand. Het is donkergroen en kan al vroeg in de herfst naar oranje tot purperrood verkleuren. Draagt gewoonlijk maar weinig vruchten.

Deze forse straat-, laan- en parkboom is nauwelijks windgevoelig. Takbreuk komt een enkele keer voor. Omdat de takken niet sterk met kurk bezet zijn, ontleent de boom zijn sierwaarde uitsluitend aan de vroeg aanvangende, fraaie herfstverkleuring. Kia is het Aboriginal-woord voor speer.

L. styraciflua 'Kirsten'

(Pieter Zwijnenburg jr., Boskoop, 1983)

Middelgrote boom van 2^e grootte die onder gunstige omstandigheden iets hoger kan worden

(12-15 m). De kroon is tamelijk smal kegelvormig en de bast van oude stammen is fraai gegroefd. De vrij steil opgaande gesteltakken zijn tamelijk dik en goed bezet met veel kurklijsten. De jonge twijgen zijn bruinrood en vaak al licht bezet met kurk. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig, soms iets dubbel gelobd, relatief dik en leerachtig en heeft een gekartelde bladrand. De bladschijf is iets bol (convex) met licht naar beneden gebogen bladpunten. Het loopt bronsgroen uit en kleurt later donkergroen en heeft een lange, stevige bladsteel. Bladeren in de schaduw van de kroon zijn beduidend kleiner. Begint pas laat tot zeer laat in de herfst te verkleuren van geel naar donker purperbruin. Draagt slechts weinig vruchten. Mooie, goed gevormde boom voor toepassing in parken en grote(re) tuinen. De tamelijk open kroon van opgaande takken is weinig windgevoelig. Ook begint het blad vaak te laat in de herfst te verkleuren.

L. styraciflua 'Lane Roberts'

(Hillier & Sons, Ampfield, Verenigd Koninkrijk, 1971)

Statige grote boom van de 1^e grootte met een recht doorgaande harttak die 15-20 m hoog kan worden. De kroon is 8-12 m breed en kegelvormig. De takken bezitten relatief weinig kurklijsten. De oudere takken zijn bezet met kurk en de oudere bast is fraai gegroefd. Het blad is handdelig, 5-lobbig. De onderste bladlobben staan duidelijk naar beneden gericht. De iets concave (holle) bladschijf is tamelijk groot, 10-18 cm lang en 12-20 cm breed

en heeft een iets opstaande, onregelmatig getande tot gekartelde bladrand. Het is helder groen gekleurd en kleurt donker karmijnrood in de herfst. Geeft tamelijk veel, relatief grote vruchten. Goede straat- en laanboom die tegelverharding verdraagt en als solitair in middelgrote tuinen, parken en openbaar groen toe te passen is. Is iets windgevoelig en takbreuk treed soms op.

L. styraciflua 'Moonbeam'

(Duncan & Davies, New Plymouth, Nieuw Zeeland, 1976)

Middelgrote boom van de 2^e grootte met een breed zuilvormige kroon met zware, opgaande gesteltakken en overhangende twijgen en een gladde tot licht gegroefde stam. De takken zijn slechts gering met kurklijsten bezet. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en heeft een gekartelde bladrand. Het blad is geelgroen met een lichtgroene bladsteel die vroeg in het najaar rozerood getint wordt. In hete zomers kan bladverbranding optreden. Begint in de herfst laat te verkleuren naar donkergeel met soms wat donkerroze tinten. Produceert weinig tot zeer weinig vruchten, die wel tamelijk groot zijn. Hoewel het een forse groeier is, vormt de kroon met zware takken zonder kurklijsten, waarvan er geregeld enkele uitwaaien, een minder fraai gezicht. Ook de laat beginnende herfstverkleuring, die doorgaans alleen in de top van de kroon zichtbaar is, maakt hem tot een minder populaire straat- en laan- en parkboom.

L. styraciflua 'Moraine'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Paarl'
(FOTO: RH)

***L. styraciflua* 'Moraine'**

(Siebenthaler Company, Dayton, Ohio, Verenigde Staten, 1980)

Middelgrote boom van de 2^e grootte met een iets open, breed eivormige kroon tot 10-12 m hoogte. Vormt geen kurk op de jonge takken, pas bij oude takken komt soms kurkvorming voor. De oude bast is fraai gegroefd. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig, iets leerachtig en heeft een gekartelde bladrand. Het is glanzend heldergroen en begint vrij laat in de herfst te verkleuren van geel en oranje naar lichtrood tot violet. Tot op heden zijn nog geen vruchten waargenomen.

Een zeer winterharde laan- en parkboom met een tamelijk open kroon die, ondanks de stevig ogende takken, toch enigszins windgevoelig is. 'Moraine' wordt te breed om een goede straatboom te zijn. Het ietwat dikke, leerachtige blad vertoont pas tamelijk laat een fraaie herfstverkleuring.

***L. styraciflua* 'Oconee'**

(Verenigde Staten, vóór 1990)

Kleine boom van 3^e grootte met een bolvormige kroon. Omdat deze cultivar op een (hoog) stam moet worden veredeld is de hoogte afhankelijk van de veredelingshoogte. De takken bezitten geen kurklijsten. Het blad is, soms dubbel-, handdelig gelobd, 5-lobbig, middelgroot en heeft een gekartelde bladrand. Het is donkergroen van kleur en begint laat in de herfst te verkleuren naar oranje-rood. Geeft slechts weinig vruchten. Is ongevoelig voor wind, takbreuk komt niet voor. 'Oconee' werd vernoemd naar het gelijknamige

meer in Georgia. De kroon van deze kleine boom kan met enige corrigerende snoei gemakkelijk bolvormig gehouden worden. Net zoals de op 'Oconee' gelijkende 'Gum Ball' is de boom geschikt voor speciale doeleinden in plantsoenen en kleine(re) tuinen. In vergelijking met 'Gum Ball' is 'Oconee' iets grover van habitus en blad maar vertoont vroeger in het najaar herfsttinten. De herfstkleuren op zich zijn ook beter dan bij 'Gum Ball'.

***L. styraciflua* 'Oktoberglut'**

(Baumschule H. Hachmann, Barmstedt, Duitsland, 2000)

Een wat minder sterk groeiende, kleine boom van de 2^e grootte met een kegelvormige kroon. De takken hebben geen kurklijsten en de bast van de oudere stam is grijs. Het blad is handdelig, 5-lobbig en soms dubbel gelobd. Het is een relatief klein blad met een gekartelde bladrand. Al zeer vroeg in de herfst kleurt het oranje-rood tot vuurrood. Tot op heden zijn weinig vruchten waargenomen. 'Oktoberglut' is een fraaie straat-, laan- en parkboom die niet gevoelig is voor wind. De takken hebben geen kurklijsten en het blad is relatief klein, maar verkleurt vroeg en fraai in de herfst.

***L. styraciflua* 'Paarl'**

(Baumschulen Lappen, Nettetal, Duitsland, ±1990)

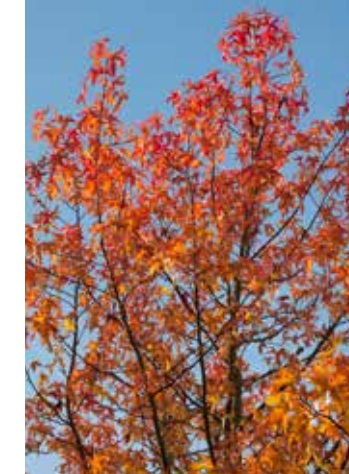
Grote boom van de 1^e grootte met een kegelvormige kroon die een hoogte kan bereiken van meer dan 20 m. Werd gevonden in Paarl, Zuid Afrika, waar de boom 20-25 m hoog kan worden. De gesteltakken zijn relatief dik en aanvankelijk steil

L. styraciflua 'Palo Alto'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Parasol'
(FOTO: GF)

L. styraciflua 'Parasol'
(FOTO: RH)

langs de stam opgaand. Later meer overhangend, mogelijk als gevolg van rijke vruchtdracht. Ze vormen geen kurklijsten. De jonge twijgen zijn geelgroen van kleur, de bast is grijs en glad. Het relatief kleine blad is handdelig gelobd, 5-lobbig, dik en leerachtig. De onderste bladlobben staan steeds haaks op de hoofdnerv. Het heeft een stomp gezaagde bladrand en een lange, licht geelgroene bladsteel. Het blad loopt bronsgroen uit en kleurt daarna glanzend donkergroen met gele nerven. Het begint zeer laat te verkleuren naar donkergeel, maar de herfstkleuren zijn niet erg opvallend. Ongevoelig voor wind en met een mooie habitus, en fraai leerachtig blad, is 'Paarl' een zeer bruikbare boom als straat-, laan- en parkboom. Helaas is de herfstverkleuring weinig spectaculair en produceert de boom veel tot zeer veel vruchten, hetgeen als straatboom niet altijd wordt gewaardeerd.

***L. styraciflua* 'Palo Alto'**

(George Hood & Maunsell Van Rensselaer, Saratoga Horticultural Foundation, Saratoga, California, Verenigde Staten, 1954)

Middelgrote boom van de 2^e grootte die in de regel 10-15 m hoog wordt. Vormt een gesloten ovale kroon. Op de takken en twijgen wordt kurk gevormd en de oudere bast is gegroefd. Het blad is handdelig, 5-lobbig en dubbel gelobd en heeft een gezaagde bladrand. De onderste bladlobben staan duidelijk naar beneden gericht. In het voorjaar loopt het roodbruin uit en wordt daarna fris donkergroen van kleur. In de herfst verkleurt het via geel tot fel oranje-rood en donker-

rood. Geeft weinig tot zeer weinig vruchten. Toepasbaar als laanboom of als solitair in parken en middelgrote tuinen. 'Palo Alto' is niet geheel ongevoelig voor wind; takbreuk kan voorkomen. Al met al is het een niet al te grote boom met een fraaie, compacte kroon, duidelijke kurklijsten en een schitterende herfstverkleuring.

***L. styraciflua* 'Parasol'**

(Rijks Instituut voor bos- en landschap "De Dorschkamp", Wageningen, ±1985)

Sterk vertakte heester tot kleine boom van 3^e grootte met een compacte, breed ovale kroon, die zich met enig snoeiwerk en ondersteuning goed tot een parasolachtige kroon laat vormen. De sterk vertakte takken en twijgen zijn met kurklijsten bezet, ook op het eenjarige hout. De oude bast is glad. Het blad is handdelig, 5-lobbig, duidelijk dubbel gelobd en heeft een gezaagde bladrand. De onderste bladlobben staan naar beneden gericht. Het is heldergroen van kleur en begint vrij laat te verkleuren naar weinig spectaculaire oranjebruine tot donkerrode herfstkleuren. Vruchten zijn tot op heden niet waargenomen. Deze kleine boom met relatief dunne, breed uitstaande takken is niet geschikt als straatboom. Daarbij is de boom windgevoelig en komt takbreuk voor. 'Parasol' is alleen geschikt voor speciale doeleinden. Mits hoog veredeld kunnen de takken bijvoorbeeld worden geleid langs een frame. De toepassing beperkt zich dus tot tuinen en parken. Werd gevonden als een 40 jaar oude, solitair staande boom in Bussum.

L. styraciflua 'Pendula'
(FOTO: GF)

L. styraciflua 'Penwood'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Pendula'

(Arkansas, Verenigde Staten, vóór 1935)

Kleine boom van de 2^e grootte met een brede kroon, gevormd door wijd uitstaande en neerhangende takken. De takken zijn rijkelijk bezet met kurklijsten. De oudere bast is licht gegroefd. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig, soms iets dubbel gelobd. De toppen van de lobben zijn meer afgerond dan bij andere cultivars (uitgezonderd 'Rotundiloba'). De concave (holle) bladschijf heeft een licht gekartelde tot gegolfde bladrand. Het blad is dof donkergroen en kleurt via donkergeel naar lichtoranje.

Meer dan 'Parasol' is dit een cultivar met breed uitstaande en lange, neerhangende takken. Ook 'Pendula' is een boom die op een (hoog)stam veredeld kan worden. De toepasbaarheid is ook hetzelfde; als park- of tuinboom voor speciale doeleinden. De boom is windgevoelig en takbreuk komt voor. De takken zijn fraai bezet met kurk en het blad vertoont een betere herfstverkleuring dan 'Parasol'.

L. styraciflua 'Penwood'

(Douglas Harris, Penwood Nurseries, Penwood, Newbury, Verenigd Koninkrijk, ± 2005)

Middelgrote, opgaande boom van de 2^e grootte met een recht doorgaande harttak en een kegelvormige kroon. De bast is licht gegroefd en de takken zijn redelijk met kurklijsten bezet. Het vrij stevig aanvoelende blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en heeft een grof gezaagde bladrand. Het is glanzend heldergroen en begint vrij vroeg

in de herfst te verkleuren naar fel oranje tot donkerrood. Het blijft in het najaar zeer lang aan de boom hangen. Produceert maar weinig vruchten.

'Penwood' is een fraaie straat-, laan- en parkboom, niet gevoelig voor wind. Ook geschikt voor toepassing in wat grotere particuliere tuinen. Vooral de niet al te brede kroon en het glanzende blad dat al vrij vroeg in het najaar fraaie herfstkleuren vertoont zijn belangrijke positieve eigenschappen.

L. styraciflua 'Rotundiloba'

(Coker Arboretum, Chapel Hill, North Carolina, Verenigde Staten, ± 1930)

Een relatief kleine, recht opgaande boom van de 2^e grootte met een op latere leeftijd ietwat uitzakkende kegelvormige kroon. De takken zijn met kurklijsten bezet en de oudere bast is licht gegroefd. Het blad is handdelig gelobd, 3- tot 5-lobbig. Zeer kenmerkend zijn de brede, afgeronde lobben en de gegolfde, fijn gezaagde tot gaafrandige bladrand. Het blad is donkergroen en verkleurt niet of pas laat tot zeer laat naar licht geeloranje. 'Rotundiloba' is een steriele cultivar en zal geen vruchten produceren.

Deze cultivar valt vooral op door het typische blad met afgeronde toppen van de lobben. Door de relatief zware takken is de boom enigszins windgevoelig en takbreuk komt soms voor. De bladeren verkleuren pas laat in de herfst, en valt vaak tegen. De toepassing beperkt zich tot speciale doeleinden, in plantsoenen en kleine tuinen.

L. styraciflua 'Rotundiloba'
(FOTO: GF)

L. styraciflua 'Shock's Gold'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Silver King'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Shock's Gold'

(Tony Avent, Plant Delights Nursery, Raleigh, North Carolina, Verenigde Staten, 2004)

Kleine boom van de 3^e grootte met een compacte kroon die gevormd wordt door half opgaande tot horizontaal afstaande takken. De takken hebben kurklijsten en de oudere bast is glad. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en heeft een gezaagde bladrand. In het voorjaar is het lichtgeel tot geelgroen getint. Later in de zomer is het goudgeel. In hete zomers kan bladverbranding optreden. In de herfst kleurt het opvallend rozerood tot purperrood. Vruchten zijn tot op heden niet waargenomen.

Valt vooral op door het lichtgele tot geelgroene blad in het voorjaar en gele blad in de zomer. Daarnaast heeft 'Shock's Gold' een opvallende herfstverkleuring. Wel is de boom windgevoelig en komt takbreuk voor. Vooral geschikt voor toepassing in plantsoenen en kleine(re) tuinen.

L. styraciflua 'Silver King'

(Hillier & Sons, Ampfield, Verenigd Koninkrijk, 1991)

Syn.: *L. styraciflua* 'Variegata' (gedeeltelijk)
Middelgrote boom van 2e grootte die circa 10 m hoog wordt met een smalle ovale kroon. De takken zijn horizontaal afstaand en hebben geen kurklijsten. Het blad is variabel van vorm, van ongelobd tot handdelig gelobd, dan 3- tot 5-lobbig en heeft een gezaagde bladrand. Het grijsgroene blad heeft onregelmatige licht crèmekleurige tot roomwitte randen en is daarmee zeer opvallend.

Er kan enige terugloop naar volledig groene bladeren optreden. In de herfst kleuren de crèmekleurige bladranden eerst roze en later donkerpurper. De grijsgroene gedeelten in het blad kleuren geel en oranje. Tot op heden zijn geen vruchten waargenomen. Typische park- en tuinboom, iets windgevoelig, takbreuk komt soms voor.

Vanaf circa 1971 bracht Hillier & Sons deze cultivar op kleine schaal in de handel als 'Variegata'. Vanwege de verwarring met geelbonte bomen die destijds als zowel 'Aurea' en 'Variegata' in omloop waren en omdat in 1971 gelatiniseerde cultivarnamen sowieso ongeldig waren, heeft Hillier & Sons de boom omgedoopt tot 'Silver King'. Zie ook onder *L. styraciflua* Variegata Group.

L. styraciflua 'Simone'

(J.C.P. Mutsters, Zundert, 1998)

Groeikrachtige maar toch kleine boom van de 3^e grootte met een smal kegelvormige- tot kegelvormige kroon die op latere leeftijd neigt tot uitzakken. De rechte harttak vergafelt in de kroon. De jonge takken zijn iets met kurk bezet, de bast van de oude(re) stam is gegroefd. Het blad is handspletig gelobd, 5-lobbig, groot, relatief dik en leerachtig en met een gezaagde bladrand. De bladschijf is dof donkergroen en kleurt pas laat in de herfst geel. Geeft maar weinig vruchten. Deze kleine straat-, laan- en parkboom is ongevoelig voor wind en heeft een fraai gevormde kroon. Helaas begint de herfstverkleuring van het blad te laat en is deze bovendien onopvallend.

L. styraciflua 'Slender Silhouette'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Stared'
(FOTO: RH)

L. styraciflua Variegata Group
(FOTO: GF)

L. styraciflua 'Slender Silhouette'

(Don Shadow, Shadow Nursery, Winchester, Tennessee, Verenigde Staten, ±1990)
Grote, zeer slank zuilvormige boom van de 1^e grootte die een hoogte van 15-20 m bereikt bij een breedte van circa 2 m. De takstand is over het algemeen steil opgaand met soms enkele wat breed afstaande takken, die neigen tot uitzakken. Er worden geen kurklijsten gevormd op de takken en twijgen. De bast van oude(re) stammen en takken is glad en grijs. Het blad is handspletig gelobd, 5-lobbig en heeft een gezaagde bladrand. Het is glanzend frisgroen en begint vrij laat in de herfst te verkleuren naar geel en oranje. Tot op heden zijn geen vruchten waargenomen. De boom is iets windgevoelig en takbreuk komt soms voor. De boom werd door Don Shadow als volwassen zaailing aan de rand van een meertje in de natuur ontdekt en viel op door de slanke opgaande groeiwijze. Rond 1990 nam hij vermeerderingsmateriaal van deze boom en is deze gaan kweken. Eerst onder de werknaam Shadow Columnar Form, die ook als zodanig werd gepubliceerd (Dirr, 1998), later voorzien van de cultivarnaam 'Slender Silhouette'. Sinds 2002 wordt 'Slender Silhouette' ook in Engeland en Nederland gekweekt. De steil opgaande takken bezitten geen kurklijsten, maar het glanzend groen blad verkleurt vrij laat in het najaar fraai. Geschikt als solitair voor in kleinere tuinen, parken en lanen. 'Slender Silhouette' werd op Plantarium 2007 met een Gouden Medaille bekroond.

L. styraciflua 'Stared'

(Verenigd Koninkrijk)
Een wat traag groeiende, opgaande boom van de 2^e grootte. Aanvankelijk met een smal ovale kroon, later met een smal vaasvormige kroon tot circa 7 m breed. De takken bezitten relatief weinig kurklijsten. Oude(re) bast grijs en glad. Het middelgrote blad is handdelig, 5- tot 7-lobbig, dubbel gelobd en met een gekartelde bladrand. Het is sierlijk stervormig, 10-16 cm lang en 10-18 cm breed en nagenoeg cirkelrond. De bladstelen zijn rood getint. Het blad is donkergroen en kleurt diep wijnrood in de vroege herfst. In tegenstelling tot alle andere cultivars heeft 'Stared' opvallende, donkerroze bloemen die in april-mei in grote getale verschijnen. De bloemen worden gevolgd door veel vruchten. Deze fraaie cultivar met sierlijk stervormig blad is geschikt voor toepassing in parkeerplaatsen, plantsoenen, parken en tuinen. Wel is 'Stared' iets windgevoelig en takbreuk komt voor. Typisch voor deze cultivar zijn de opvallende donkerroze bloemen en de grote aantallen vruchten die in het najaar tussen de wijnrood verkleurende bladeren zichtbaar zijn.

L. styraciflua Variegata Group

(Verenigde Staten, ±1914)
Syn.: *L. styraciflua* 'Aurea'
L. styraciflua 'Variegata' (gedeeltelijk)
Relatief traag groeiende, middelgrote boom van de 2^e grootte, die uiteindelijk toch maximaal 15 m hoog kan worden. Heeft een recht doorgaande

L. styraciflua Variegata Group
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Worby Rose'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Worplesdon'
(FOTO: RH)

stam en een smal eivormige kroon. De twijgen en takken hebben geen kurklijsten, ook niet op de oudere takken en bast. Het blad is handdelig gelobd, 5-lobbig en heeft een gekartelde bladrand. Het is opvallend bont gekleurd. Bij uitlopen is het blad geelachtig met een iets roze zweem en in de zomer onregelmatig witgeel gespikkeld, gevlekt of gemarmerd met groene stippen en vlekken. In de zomer kan bladverbranding optreden. De herfstverkleuring is eerst licht geelbont en later ook rozerood gevlamd. Helaas zijn de herfstkleuren vrij flets en niet erg spectaculair. Draagt over het algemeen weinig vruchten. Iets windgevoelig; soms komt takbreuk voor. Fraaie boom voor park en siertuin.

Er is steeds veel verwarring geweest over planten die als 'Aurea' en 'Variegata' gelabeld zijn. De informatie dat Overeynder in 1880 een boom met lichtgeel gespikkeld blad als 'Variegata' beschreef blijkt onjuist. Maar wel zeker is dat bomen met geel gevlekt en gespikkeld blad sinds circa 1914 in de Verenigde Staten onder de cultivarnaam 'Variegata' in de handel zijn. Pas eind vijftiger-begin zestiger jaren van de 20^e eeuw duikt de naam 'Aurea' (soms geschreven als 'Aureum') op voor deze geelbonte bomen. De RHS Dictionary of Gardening (1992) maakt de verwarring groter door te suggereren dat 'Aurea' geel gevlekte en gestreepte bladeren zou hebben, terwijl de bladeren van 'Variegata' slechts geel gevlekt zijn. Ook uit andere bronnen blijkt dat er verschillende klonen als zowel 'Aurea' en 'Variegata' in omloop zijn. Het

gaat dan om kleine verschillen zoals bladgrootte en variaties in bladkleuren van jonge bladeren en herfstkleuren. In het Yearbook 2004 van de International Dendrology Society wordt door Susyn Andrews en Eric Hsu voorgesteld om alle geelbonte klonen die nu onder 'Aurea' en 'Variegata' in omloop zijn aan te duiden als Variegata Group. Deze suggestie wordt hier overgenomen.

L. styraciflua 'Worby Rose'

(Jelena & Robert de Belder, Kalmthout, België, 1986)
Opgaand groeiende boom van de 2^e grootte met een dichte, breed kegelvormige kroon. De takken vormen geen kurklijsten en de bast van de oude(re) stam is grijs en glad. 's Winters zijn opvallend dikke, groene eindknoppen aan de takken te zien. Het blad is handdelig, 5-lobbig en dubbel gelobd met een gekartelde bladrand. Het begint in de herfst vrij vroeg te verkleuren naar dieproze tot wijnrood. De boom produceert over het algemeen veel tot zeer veel vruchten. Deze parkboom is niet windgevoelig en valt op door de rijke vruchtdracht en de al vroeg in het najaar beginnende fraaie herfstverkleuring.

L. styraciflua 'Worplesdon'

(Jackman, Woking, Surrey, Verenigd Koninkrijk, 1968)
Middelgrote boom van de 2^e grootte die uiteindelijk 12-15 m hoog en 6-10 m breed wordt. De rechte harttak vormt een breed kegelvormige kroon. De eerste 10 jaar ontbreken de karakteris-

tieke en decoratieve kurklijsten op stam en takken. Aanvankelijk is de bast opvallend glad en grijs. Op latere leeftijd vormen zich diepe groeven in de stam. Het blad is langer dan breed, het is handdelig en dieper ingesneden dan bij de soort. Het is 5-lobbig, dubbel gelobd en heeft een gezaagde bladrand. In het voorjaar loopt het dof donkergroene blad brons gerand uit. Al vroeg in de herfst begint het blad abrikooskleurig oranje tot te verkleuren. Op nattere gronden kleurt het blad donkerrood tot diep purperrood. Wel laat de boom het blad relatief snel vallen. 'Worplesdon' geeft vruchten.

Deze fraaie straat-, laan- en parkboom is nauwelijks windgevoelig en kwam ook in het Gebruiks-waardeonderzoek Laanbomen (1995-2005) goed naar voren. Mits de bodem niet te zwaar is en een goede afwatering heeft is bestrating tot aan de stam geen probleem. 'Worplesdon' werd genoemd naar het gelijknamige dorp in Surrey, Verenigd Koninkrijk.

Overzicht geobserveerde soorten en cultivars

Bij het overzicht dient opgemerkt te worden dat de mate van herfstkleur, evenals het tijdstip dat de herfstkleuren aanvangen, mede afhankelijk zijn van de lokale omstandigheden (klimaat, bodem, etc.). De genoemde aanvang van herfstkleuren is relatief en steeds in verhouding tot de andere soorten en cultivars in het overzicht.

Niet beoordeelde cultivars

Een zeer groot aantal cultivars kon niet worden beoordeeld of zelfs maar worden geobserveerd. Het betreft deels nieuwe(re) cultivars, die (nog) onvoldoende bekend zijn. Andere cultivars zijn niet (meer) of op een zeer beperkte schaal in Nederland aanwezig en slechts in de literatuur bekend. Geprobeerd is om tenminste een beknopte omschrijving van de kenmerken te vermelden.

L. acalycina 'Spinners'

(Peter Chappell, Spinners Nursery, Boldre, Verenigd Koninkrijk)
Lijkt sterk op 'Burgundy'.

L. formosana 'Afterglow'

(Saratoga Horticultural Foundation, Saratoga, California, Verenigde Staten, 1964)
Blad minder "rood" dan bij 'Ellen'. Loopt bronspurper uit, 's zomers donkergroen en in de herfst rood.

L. formosana 'Gail'

L. formosana 'Ivanho's Clone'

Tijdelijke aanduiding voor een kloon uit het Verenigd Koninkrijk. Verdere gegevens ontbreken.

L. formosana 'Ruby Queen'

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2000)
Heeft zeer donker blad in de zomer. Lijkt zeer sterk op 'Ellen'.

L. styraciflua 'Anja'

(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1983)
Boom met een doorgaande harttak en vrijwel horizontaal afstaande zijtakken. De herfstkleur is oranje tot diep donkerrood.

L. styraciflua 'Anneke'

(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1983)
Boom met een doorgaande harttak en een ovale kroon. De twijgen zijn niet sterk met kurk bezet. De donkergroene bladeren kleuren geel tot oranje in de herfst.

L. styraciflua 'Aurea Marginata'

Langzaam groeiende boom met geelgerande bladeren.

L. styraciflua 'Autumn Dark'

(Baumschule H. Hachmann, Barmstedt, Duitsland, 2004)
Syn.: 'Dark Autumn'
Lijkt sterk op 'Autumn Red', maar heeft vlakker blad. Zeer donker purperrood tot diep wijnrood herfstverkleuring.

L. styraciflua 'Autumn Glow'

L. styraciflua 'Black Beauty'

(Van Aart Boomkwekerijen, Oudenbosch, 2003)
Grote struik tot kleine boom die geen doorgaande

L. styraciflua
(FOTO: RH)

harttak vormt. Zeer veel kurk op de takken en relatief klein blad. Herfstkleuren weinig spectaculair.

L. styraciflua 'Brilique' (PELLOUAILLES)

(Frankrijk)
Over deze Franse cultivar is maar weinig bekend. De cultivarnaam suggereert dat de plant vernoemd is door André Briant Jeunes Plants; 'Brilique' is waarschijnlijk een samenvoeging van Briant en Liquidambar. Het zou een zuilvormig groeiende boom zijn die nauwelijks zaden produceert.

L. styraciflua 'Buckaloo'

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2010)
De prachtig donker wijnrode herfstverkleuring begint laat in het seizoen.

L. styraciflua 'Byrne'

(Verenigde Staten, vóór 1984)

L. styraciflua 'Carnival'

Compact en met bolvormige kroon. Zou op 'Gum Ball' en 'Oconee' lijken.

L. styraciflua 'China'

(W. & A. van der Poel, Hazerswoude-Dorp, 1998)
Goed opgaande, brede kroon. Fraaie, vlammen oranje herfstkleuren. Werd geselecteerd uit zaailingen van *L. styraciflua* die uit China werden geïmporteerd.

L. styraciflua 'Clydesform'

(EMERALD SENTINEL)
(J. Frank Schmidt & Son Co., Boring, Oregon, Verenigde Staten, 1997)
Relatief langzaam groeiende boom met een compacte, smal piramidale kroon, die later breder wordt. Het blad is glanzend donkergroen en opvallend leerachtig (zoals ook bij 'Paarl').

L. styraciflua 'Coachman'

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2009)
Goed opgaand groeiende boom met een piramidale kroon. Takken goed met kurk bezet, fraaie herfstkleuren. De originele boom staat aan het Reijerskoop in Boskoop. De cultivarnaam is een vertaling van de achternaam van de eigenaar: Koetsier.

LIQUIDAMBAR
Resultaten

	Beoordeling	Grootte	Habitus	Kurk	Aanvang herfstkleur	Herfstkleur	Wind-gevoeligheid
<i>acalycina</i>		6-12 m	Vaasvormig-omgekeerd eivormig	-	laat	geelbruin-oranjerood	gevoelig
<i>formosana</i>		30-40 m	breed kegelvormig	-	midden-laag	donkerrood-purper	gevoelig
<i>formosana</i> 'Ellen'	6	20-25 m	breed kegelvormig	-	midden- laag	paarsrood-rood	gevoelig
<i>formosana</i> Monticola Group	6,2	20-25 m	kegelvormig	-	midden-laag	oranjegeel-rood	iets gevoelig
<i>orientalis</i>		6-15 m	eivormig	-	midden-laag	geeloranje-rood	niet gevoelig
<i>orientalis</i> 'Ivy Hatch'	6,2	3-6 m	eivormig	++	midden	geel-geeloranje	niet gevoelig
<i>styraciflua</i>		25-45 m	kegel- tot eivormig	variabel	midden	variabel	variabel
<i>styraciflua</i> 'Andrew Hewson'	6,1	25-30 m	kegel- tot breed eivormig	+	vrij laag	geeloranje-purperrood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Aurora'	6,6	15-18 m	smal eivormig	-	midden	geel-donkerrood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Autumn Color Globe'	5,2	3-6 m	bolvormig-breed ovaal	-	midden	geeloranje-(purper)rood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Autumn Red'	6,9	6-12 m	eivormig	++	midden	wijnrood-purperrood	gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Black Parking'	6,2	>12 m	kegelvormig	+	vrij vroeg-midden	oranjerood-donkerrood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Brotzman'	6,7	12-18 m	ovaal-kegelvormig	++	midden	geel, oranje-purperrood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Burgundy'	6,8	8-10 m	ovaal	+/-	laat-zeer laag	donkerrood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Canton'	6,6	18-20 m	kegelvormig	++	midden	oranjerood-purperbruin	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Celeste'	6,8	8-12 m	breed kegelvormig	++	geen herfstkleuren	geen herfstkleuren	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Fame4ever'	7,4	>12 m	zuil-tot smal kegelvormig	+	midden	rood-donkerrood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Gum Ball'	6,5	3-6 m	bolvormig	-	laat-zeer laag	groen, geel, oranje	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Kia'	6,6	>12 m	smal kegelvormig	-	vroeg-midden	oranje-purperrood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Kirsten'	7,7	6-15 m	kegelvormig	++	laat-zeer laag	geel-purperbruin	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Lane Roberts'	7	15-20 m	kegelvormig	+/-	midden	donker karmijnrood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Moonbeam'	5,6	6-12 m	breed zuilvormig	-	laat	donkergeel-iets roze	gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Moraine'	5,9	10-12 m	Breed eivormig	+/-	midden-laag	donkergeel, oranje, rood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Oconee'	5,8	3-6 m	bolvormig	-	laat	oranjerood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Oktoberglut'	7,2	6-12 m	kegelvormig	-	zeer vroeg	oranjerood-dieprood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Paarl'	6,8	12-25 m	smal kegelvormig	-	zeer laag	geel	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Palo Alto'	7,8	10-15 m	smal ovaal-kegelvormig	++	midden-laag	geel, oranje-rood-donkerrood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Parasol'	6,9	3-6 m	bolvormig tot overhangend	+	midden-laag	oranjebruin-donkerrood	gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Pendula'	5,1	6-12 m	afgeplat bolvormig	++	midden	donkergeel-lichtoranje	gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Penwood'	6,4	6-12 m	kegelvormig	+	vroeg-midden	oranjerood-donkerrood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Rotundiloba'	6,1	6-12 m	smal kegelvormig	++	laat-zeer laag	licht geeloranje	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Shock's Gold'	5,4	3-6 m	breed zuilvormig	+	midden	rozerood-purperrood	gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Silver King'	5,8	6-12 m	smal ovaal	-	midden	roze-purper en geel-oranje	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Simone'	7,1	3-6 m	(smal) kegelvormig	+/-	zeer laag	geel	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Slender Silhouette'	7,8	15-20 m	slank zuilvormig	-	laat	geel-oranjerood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Stared'	7,1	6-12 m	smal vaasvormig	+/-	midden	diep wijnrood	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> Variegata Group	6,6	6-15 m	(smal) eivormig	-	midden	licht geelbont-roze	iets gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Worby Rose'	7,2	6-12 m	breed kegelvormig	-	vroeg-midden	dieproze-wijnrood	niet gevoelig
<i>styraciflua</i> 'Worplesdon'	7,9	12-15 m	breed kegelvormig	-	vroeg	oranjerood-purperrood	iets gevoelig

L. styraciflua 'Frosty'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Gold Beacon'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Golden Treasure'
(FOTO: RH)

L. styraciflua 'Golden Treasure'
(FOTO: RH)

***L. styraciflua* 'Combi's Upright'**

(Combinatie Mauritz Boomkwekerijen, Opheusden, 2009)
Zuilvormig groeiende boom.

***L. styraciflua* 'Compostela'**

(Estela Orvi, S.L., Teo, Coruna, Spanje, 2005)

***L. styraciflua* 'Corky'**

(Kingsville Nursery, Maryland, Verenigde Staten, 1965)

Vrij slank opgaande groei met aanvankelijk een smal piramidale kroon. Later breder met meer horizontaal afstaande tot iets overhangende takken. De takken zijn dicht met tandvormige kurklijsten bezet. Herfstkleuren roze tot rood. Werd geïntroduceerd door Longwood Gardens, Kennett Square, Pennsylvania, Verenigde Staten.

***L. styraciflua* 'Corky Parking'**

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2010)

Een cultivar met veel kurk op de takken en een donker purperrode herfstkleur. Werd geselecteerd in de beplanting langs de parkeerplaats van Bomencentrum Nederland, Baarn.

L. styraciflua 'Dark Autumn': ***L. styraciflua* 'Autumn Dark'**

***L. styraciflua* 'El North Parkway'**

(A.M.M. Vergeer, Boskoop, 2010)

Mooie dichte ovale kroon. De herfstkleur is donkerrood en begint midden tot laat in het

seizoen. Werd door de winner in Californië, Verenigde Staten, geselecteerd.

***L. styraciflua* 'Elstead Mill'**

(Redleaf Tree Nursery, Tilford, Farnham, Verenigd Koninkrijk)

Zou vrijwel identiek zijn aan 'Lane Roberts', alleen het blad zou iets groter zijn. Goede herfstkleuren. Genoemd naar de locatie in Elstead, Surrey, waar de originele zaailing staat.

L. styraciflua EMERALD SENTINEL: ***L. styraciflua* 'Clydesform'** (EMERALD SENTINEL)

***L. styraciflua* 'Festeri'**

(Hazlewood Bros. Pty Ltd., Epping, New South Wales, Australië, 1947)

Takken zonder kurk. De herfstkleuren zouden zeer intens zijn en het blad zou tot in de winter aan de boom blijven. Werd genoemd naar Mr. Fester, tuinman van het Kenmore Hospital in Goulburn, New South Wales, Australië.

***L. styraciflua* 'Festival'**

(Maunsell Van Rensselaer, Saratoga Horticultural Foundation, Saratoga, California, Verenigde Staten, 1964)

Vrij slank opgaand groeiende cultivar. Herfstkleuren variërend van geel, roze, oranje tot rood. Is minder winterhard dan de meeste andere cultivars.

***L. styraciflua* 'Fremont'**

(Frank J. Serpa, Fremont, Californië, Verenigde Staten, 1982)

Ontstond uit zaad dat verzameld was in een opstand van *L. formosana*, *L. orientalis* en *L. styraciflua*. Volgens de winner kan het een hybride tussen twee soorten zijn, hoewel hier geen bewijs voor is. In Californië is deze cultivar wintergroen, maar er zijn geen gegevens bekend of dit ook in Nederland het geval is.

***L. styraciflua* 'Frosty'**

(Tony Avent, Plant Delights Nursery, Raleigh, North Carolina, Verenigde Staten, vóór 1997)
Bontbladige cultivar, bladeren bedekt met kleine crèmekleurige tot witte stippen en kleine vlekjes. De later benaamde 'Starlight' is mogelijk identiek aan 'Frosty'.

***L. styraciflua* 'Goduzam'** (GOLD DUST)

(Lake County Nursery, Inc., Perry, Ohio, Verenigde Staten, 2009)

Kroon piramidiaal bij jonge bomen, later ovaal. Takken zonder kurk. Bladeren groen en geel gevlekt en gestreept. Dit is een benaamde selectie uit de VARIEGATA GROUP, die zeer sterk op de andere klonen hiervan lijkt. Wel zou 'Goduzam' iets beter winterhard zijn.

***L. styraciflua* 'Gold Beacon'**

(Charles Allen, Green Biz Nursery, Fayetteville, North Carolina, Verenigde Staten, vóór 2015)
Iets minder sterk groeiend dan de soort, bladeren

lichtgroen bij uitlopen, later lichtgeel tot goudgeel in de zomer, herfstkleuren rood tot oranje.

L. styraciflua GOLD DUST: ***L. styraciflua* 'Goduzam'** (GOLD DUST)

***L. styraciflua* 'Golden Sun'**

(Bas Treffers, Bete Sierheesters, Boskoop, 2001)
Boom met een vrij losse, breed piramidale kroon. De jonge twijgen zijn opvallend donkergeel, de oudere bast is donker groengrijs. Kan prachtige herfstkleuren geven, maar pas laat in het seizoen. Vorstperiodes kunnen een goede herfstkleuring verstoren.

***L. styraciflua* 'Golden Treasure'**

(Australië, ± 1974)

Langzaam groeiende, relatief kleine boom. De bladeren zijn donkergroen met goudgele randen. In de herfst kleuren de groene delen oranje tot roodpurper met oranje en de randen crèmekleurig tot rozerood. Vrij zwakke groeier.

***L. styraciflua* 'Goldmember'**

(Boomkwekerij Rein & Mark Bulk, Boskoop, 2001)

Is vrijwel identiek aan 'Golden Sun' en werd in hetzelfde jaar, onafhankelijk van 'Golden Sun', geselecteerd en benaamd.

***L. styraciflua* 'Gold Star'** (vóór 1998)

Blad goudgeel bont.

***L. styraciflua* 'Granary Sunset'**

(Chris Lane, Newington, Sittingbourne, Verenigd Koninkrijk, circa 2000)

Werd geselecteerd toen een onderstam, waarvan de griffel niet vergroeid was, opviel vanwege de goede herfstkleuren.

***L. styraciflua* 'Grant's Seedless Zn-4'**

(GRANTS SUNRISE)

(William R. Grant, Elizabeth M. Grant & Cal. W. Grant, Wilmette, Illinois, Verenigde Staten, 1995)

Opgaand groeiende boom met een ovale kroon. Takken iets met kurk bezet, oude(re) bast diep gegroefd. Bladeren donkergroen, in de herfst rood tot donker purperrood kleurend. Volgens de literatuur heeft deze cultivar nooit vruchten geproduceerd.

***L. styraciflua* 'Grazam' (GRANDMASTER)**

(Lake County Nursery, Inc., Perry, Ohio, Verenigde Staten, 2009)

Sterk groeiende boom met een breed piramidale kroon. Bladeren glanzend donkergroen. Herfstkleuren oranje, rood en purper.

***L. styraciflua* 'Hagen'**

***L. styraciflua* 'Hapdell' (HAPPIDAZE)**

(Bernheim Arboretum, Clermont, Kentucky, Verenigde Staten, ± 2000)

Sterk vertakkend, takken sterk met kurk bezet. Herfstkleur rood, laat. Het blad blijft zeer lang aan de boom in de herfst.

***L. styraciflua* 'Hengeveld'**

(Boomkwekerij Hengeveld, Aalten)

Takken iets met kurk bezet. Bladeren groot, met een rode bladsteel en rode nerven.

***L. styraciflua* 'Ian Balle'**

***L. styraciflua* 'Jennifer Carol'**

(Duncan & Davies, New Plymouth, Nieuw Zeeland, vóór 1985)

Een vrij zwakke groeier met dunne twijgen.

***L. styraciflua* 'Joseph's Coat'**

Werd in november 1987 door Lord Aberconway

getoond aan Diane Miller, van het herbarium van de Royal Horticultural Society. Verdere gegevens ontbreken.

***L. styraciflua* 'Keith Davey'**

***L. styraciflua* 'Kent'**

***L. styraciflua* 'Levis'**

(Marchant, Wimborne, Dorset, Verenigd Koninkrijk, 1955)

Takken zonder kurk. Geeft prachtige herfstkleuren en is zeer winterhard.

***L. styraciflua* 'Little Richard'**

Smal kegelvormig met een zeer compacte habitus. Vormt geen kurk op takken en bast. De bladeren zijn kleiner dan bij de soort, met smallere lobben en grover gezaagd. Ze kleuren dieprood in de herfst, soms met oranje tinten.

***L. styraciflua* 'Lollipop'**

(Verenigde Staten, 1990)

Bolronde kroon.

***L. styraciflua* 'Manon'**

Bontbladige cultivar, bladeren groen met crème-keurige randen en vlekjes. Is qua bladkleuren minder sprekend dan 'Silver King'. Werd door Hillier Nurseries vanuit Frankrijk geïmporteerd.

***L. styraciflua* 'Matthews Gold'**

***L. styraciflua* 'Midwest Sunset'**

(Warren & Son Nursery, Oklahoma City, Oklahoma, Verenigde Staten, 1960)

Werd geselecteerd vanwege de goede herfstkleuren, maar uit Amerikaanse bronnen blijken deze in Texas en Illinois tegen te vallen.

***L. styraciflua* 'Milestoz' (MILESTONE)**

(Mike Hobbs, Warren County Nursery, McMinnville, Tennessee, Verenigde Staten, 2014)

Niet erg sterk, struikachtig groeiend, 3-7 m hoog met een breed ovale kroon. De bladeren zijn klein en glanzend donkergroen. In de herfst kleuren ze oranje tot donkerrood. Zou geen vruchten produceren.

L. styraciflua
(FOTO: RH)

***L. styraciflua* 'Naree'**

(Australië, vóór 2004)

Relatief langzame groei. Bladeren kleiner dan bij de soort, goudgeel. In warme en zonnige zomers verbrandt het blad soms. In de herfst zeer apart roze-achtig oranje tot fel donkerrood verkleurend.

***L. styraciflua* 'Oakville Highlight'**

(Vic John Cicoella, Oakville, New South Wales, Australië, 2004)

Groeikrachtige cultivar met een zuilvormige habitus. Op de jonge twijgen wordt geen kurk gevormd. Het blad is relatief dik en leerachtig, zoals o.a. bij 'Paarl' ook het geval is. Op foto's uit Australië is een goede herfstverkleuring te zien, in Nederland lijkt de herfstverkleuring tot nu toe wat tegen te vallen.

***L. styraciflua* 'Pasqualli'**

L. styraciflua PELLOUIALLES: *L. styraciflua* 'Briliqui' (PELLOUIALLES)

***L. styraciflua* 'Petit Ball'**

(Estela Orvi, S.L., Teo, Coruna, Spanje, 2004)

Zeer compacte, bolvormige groeiwijze.

***L. styraciflua* 'Pieces of Eight'**

***L. styraciflua* 'Plattsburg'**

(Arbordale Nurseries, Buffalo, New York, Verenigde Staten, 1993)

Boom met een kegelvormige kroon. De takken

L. styraciflua 'Naree'
(FOTO: RH)

hebben zware kurklijsten en de bast van oude(re) stammen en takken is diep gegroefd. Werd genoemd naar de vindplaats (eveneens in de staat New York, Verenigde Staten).

***L. styraciflua* 'Red Sunset'**

***L. styraciflua* 'Savill Torch'**

(Savill Garden, The Royal Estate, Windsor Great Park, Verenigd Koninkrijk, vóór 2002)

Zeer diepe, gele, oranje en rode herfstkleuren. Originele boom stamde uit 1930-1940, maar het duurde tot (waarschijnlijk) begin van de 21^e eeuw voordat de selectie werd vermeerderd en benaamd. De originele boom werd na stormschade in 2002 gerooit.

***L. styraciflua* 'Shade Storm'**

Blad verkleurt al vroeg in de herfst naar zwart-purper en blijft zeer lang aan de boom hangen.

***L. styraciflua* 'Starlight'**

(North Carolina, Verenigde Staten, vóór 1998)

Bontbladige cultivar, mogelijk identiek aan 'Frosty'. Indien dit het geval is vervalt de naam 'Starlight' tot synoniem van de eerder benaamde 'Frosty'.

***L. styraciflua* 'Statigij'**

(Boomkwekerij Albert Leemreize, Ruurlo, 2010)

Matig sterk groeiend. De takken zijn sterk met kurklijsten bezet. Herfstkleuren geel, oranje en rood.

***L. styraciflua* ‘Stella’**

(Italië, vóór 2004)

Lijkt sterk op ‘Stared’ en is wellicht identiek hieraan.

***L. styraciflua* ‘Suberosa’**

(Schwerin, Duitsland, 1933)

Een cultivar met zware kurklijsten op de takken.

***L. styraciflua* ‘Sunnyvale’**

(vóór 1984)

***L. styraciflua* ‘Thea’**

(Pieter Zwijnenburg jr., Boskoop, 1983)

Boom met een kegelvormige kroon. De bladeren hebben opvallend lange middenlobben. Herfstkleur rood tot zeer donker purperrood.

***L. styraciflua* ‘Tirriki’**

(Australië, 1968)

Breed kegelvormige kroon. De herfstkleur zou intens egaal rood zijn. Tirriki is het Aboriginalwoord “vlam van vuur”.

***L. styraciflua* ‘Ward’ (CHEROKEE)**

(Earl Cully, Jacksonville, Illinois, Verenigde Staten, 1996)

Vooraf op jonge leeftijd een sterk groeiende cultivar. Aanvankelijk met een kegelvormige kroon, later ovaal. Twijgen en takken goed bezet met kurk, ook op jonge twijgen. Blad glanzend groen. De herfstkleur vangt laat in het seizoen aan en is rood tot donkerrood. Zou maar weinig vruchten produceren. Werd geselecteerd vanwege de betere winterhardheid.

***L. styraciflua* ‘William Splendor’**

(vóór 1995)

Zou een schakering aan herfstkleuren krijgen.

***L. styraciflua* ‘Venhorst’**

(Venhorst Plant, Megchelen, ± 2000)

Steil opgaand groeiende boom. Geeft goede herfstkleuren.

***L. styraciflua* ‘White Star’**

(North Carolina Botanical Garden, Chapel Hill, North Carolina, Verenigde Staten, vóór 2002)

Bontbladige cultivar die uiteindelijk een vrij smalle boom vormt. De bladeren zijn groen met smalle roomwitte randen. Als boom toont ‘White Star’ minder “wit” dan ‘Silver King’. Af en toe worden takken gevormd met egaal roomwit blad. Deze zullen afsterven door zonverbranding en gebrek aan bladgroen. De herfstkleuren variëren van geel, roze en oranje tot rood.

***L. styraciflua* ‘Wintergreen’**

(A.M.M. Vergeer, 2010)

Bladeren middengroen met lichtere nerven, bladstelen geel met rode zweem. Kan in milde winters nagenoeg wintergroen zijn. De boom werd geselecteerd bij Bomencentrum Nederland in Baarn.

Literatuur

ANDREWS, SUSYN & ERIC HSU. (2005): Tree of the Year: *Liquidambar*. International Dendrology Society; Yearbook 2004. pag. 11-45. Londen, Verenigd Koninkrijk.

BEAN, W.J. (1981): Trees & Shrubs Hardy in the British Isles - Volume II, D – M. John Murray Publishers, London, Verenigd Koninkrijk.

BERK, JOHAN VAN DEN, CEES VAN CASTEREN & RONALD HOUTMAN. (2015): Van den Berk over bomen. Boomkwekerij Van den Berk B.V., Sint-Oedenrode.

BOM, P.L.M. VAN DER. (1983): Amerikaanse selecties van straat-, laan- en parkbomen. Dendroflora Nr. 19/1982, p. 45-82. Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen & Nederlandse Dendrologische Vereniging, Boskoop.

DIRR, MICHAEL A. (1998): Manual of Woody Landscape Plants. Stipes Publishing, Champaign, Illinois, Verenigde Staten.

FONTAINE, F.J. (1996): BoomSpiegel 12; Park- en Laanbomen Deel I. Boomkwekerijen M. van den Oever & Zonen BV, Haaren.

GRIMSHAW, JOHN & ROSS BAYTON. (2009): New Trees; Recent Introductions to Cultivation. Kew Publishing, Kew, Verenigd Koninkrijk.

HIEMSTRA, J., B. VAN DER SLUIS & G. SCHALK. Gebruikswaarde onderzoek Laanbomen (1995-2005); www.straatbomen.nl

HILLIER, JOHN G. et al. (2014): The Hillier Manual of Trees & Shrubs. The Royal Horticultural Society, Londen, Verenigd Koninkrijk.

HOFFMAN, M.H.A. (2016): Naamlijst van Houtige gewassen 2016-2020. Naktuinbouw, Roelofarendsveen.

HOUTMAN, R.T. (2008): Plantarium 2007. Dendroflora Nr. 44/2007, p. 139. Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen & Nederlandse Dendrologische Vereniging, Boskoop.

HUXLEY, ANTHONY, MARK GRIFFITHS & MARGOT LEVY, (1992) Dictionary of Gardening – Vol. III (L-Q). Royal Horticultural Society, Londen, Verenigd Koninkrijk.

JONG, DR. P.C., (2008): Herfstkleuren. Dendroflora Nr. 44/2007, p. 4-21. Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen & Nederlandse Dendrologische Vereniging, Boskoop.

KONING, JAN DE & WIM VAN DEN BROEK. (2009): Dendrologie van de Lage landen. KNNV Uitgeverij, Zeist.

KRÜSSMANN, G. (1976): Manual of Cultivated Broad-leaved Trees & Shrubs, Vol II, English translation (1984), Timber Press, Portland, OR, Verenigde Staten

LAIRD, MARK. (1999): The Flowering of the Landscape Garden: English Pleasure Grounds, 1720-1800. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pennsylvania, Verenigde Staten.

WILSON, E. H. (1913, reprint 1988): Plantae Wilsonianae, Volume I. Edited by C.S. Sargent. Dioscorides Press, Portland, Oregon, Verenigde Staten.

SUMMARY

Liquidambar has become a hugely popular street tree over the last 25 years. They are very healthy, grow well and have a huge ornamental value because of their corky bark, handsome foliage and stunning autumn colours. From 2009 until 2016 the Technical Trials Committee of Naktuinbouw (now incorporated in the Trials Committee of the Royal Boskoop Horticultural Society (KVBC)) and the Trials Committee of the KVBC have trialled a wide range of cultivars. This article gives an overview of the assessed cultivars, as well as a comprehensive list of cultivars not assessed or only known in literature. A name-change for *Liquidambar styraciflua* ‘Aurea’ and ‘Variegata’ (in part) into *Variegata* Group was proposed by Andrews & Hsu (2004) and is supported in this article. Descriptions of species and assessed cultivars are given (in Dutch).